

Universul

literar

Anul XLIV Nr. 8

19 Februarie 1928

5 Lei

PREȘEDINTELE

sufletul românesc

PREȘEDINTELE

EMIL RACOVITA

VALERIU BOLD

Creator în știința universală, colaborator al unuia dintre cei mai mari exploratori ai lumii, director, președinte de onoare al câtorva instituții streine, rector al unei Universități, senator cu mandat cultural, președinte al Academiei, Em. Racoviță e înfinit mai puțin cunoscut publicului mare românesc decât cutare colecționar de spirite de cafea și din revistele streine, pe care le lipește unele de altele ca să facă piese și pare un anonim pe lângă sârbătoritul autor de mascarade teatrale. Numai aceasta simplă constatare și e destul ca să ne dea măsura dezorientării culturale a publicului românesc și să precizeze imperativ, obligațiile pe care le au publicațiile noastre.

E o întreagă educație, care va trebui făcută cu orice preț. Suntem un stat constituit în forma de azi, cu sângeroase sacrificii, după veacuri de încercări grele, cu desfaceri și re'aceri de la întreg la desmembrarea totală. Viitorul acestui stat — mărginit într-o parte cu o împărăție haotică și absorbitoare, pe alte două hotare cu state cari, toate își anunță necontenit revanșă — apasă asupra conștiinței fiecărui român.

Și când știm că numai o puternică realitate națională, adică numai o cultură temeinic asimilată, va fi ultimul tranșeu de rezistență, căci nu putem opune nici număr, nici armament, toate îndatoririle celor ce lucrează sub zodia cuvântului scris, apar limpede. Pot să fie instituții care pentru „banii la cassă“ să-și permită orice confuzie culturală, altele care împinse de puerila vanitate a conducătorilor să rezolve capricios și personal chiar în problemele esențiale ale științei și artei. Va trebui să se găsească neapărat însă, și să știe unul de altul, și cei care au simțul răspunderii și sunt hotărâți să-l asculte.

„Universul literar“ e fericit să contribuie cât de puțin la această realizare.

CAMIL PETRESCU

Savantul profesor al universității clujene s'a născut la Iași în 15 Noembrie 1868.

Gustul pentru studiul naturii i l-a dezvoltat profesorul Grigore Cobălcescu dela Institutele unite din Iași, unde și-a făcut studiile secundare. Plecând apoi la Paris, a făcut mai întâi studii de drept, după dorința tatălui său, și a luat licența în drept în anul 1889. Din imbold lăuntric ascultă însă și cursurile Școlii de Antropologie din Paris și se dedică apoi științelor naturale. În anul 1891 trece examenul de licență în științele naturale la Sorbona, iar cu cinci ani mai târziu (1896) obține doctoratul în științe.

În anul 1897 pleacă într-o expediție antarctică. În calitate de naturalist al expediției antarctice belgiene „S. M. Belgica“, fiind propus de H. de Lacaze Duthiers și Ed. von Boreden. La întoarcere din Antarctica, în 1899 este însărcinat cu publicarea rezultatelor botanice și zoologice ale acestei expediții.

În anul 1900 este numit subdirector al Laboratorului Arago dela Banyuls-sur-Mer — o instituție anexă a Sorbonnei din Paris — și ocupă acest post până în anul 1920 împlinind în același timp o funcție analogă la Laboratorul de Anatomie comparată dela Sorbona. În același an este asociat de H. de Lacaze Duthiers la direcția revistei „Archives de zoologie experimentale“, pe care o conduce, după moartea acestuia, împreună cu G. Pruvot până astăzi, când ea a ajuns la al 65-lea volum.

Opera fundamentală a lui Racoviță este întreprinderea științifică cunoscută sub numele „Biospeologica“, înființată în 1905 cu scopul de a încerca stabilirea pe baze temeinice a unei „Istории naturale a domeniului subteran“. Principala țintă a vieții sale va fi de-acum înainte propășirea acestei noi științe, a cărei existență este strâns legată de numele savantului român. În colaborare cu profesorul R. Jeannel și cu concursul a numeroși oameni de știință specialiști a explorat până în anul 1924 mai bine de 1000 de peșteri, a studiat peste 15.000 exemplare de vietăți cavernicole culese în aceste explorări și a publicat până în prezent peste 50 de fascicule din publicația periodică „Biospeologica“. Între timp a mai explorat, împreună cu savantul G. Pruvot, adâncurile mărilor în Golful de Lyon, pe coastele Cataloniei și ale insulelor Balceare. Iată numele savanților cari au colaborat la publicația numită „Biospeologica“ tipărită la Paris: E. G. Racoviță, R. Jeannel, E. Simon, E. Ellingsen, P. de Peyerimhoff, G. Enderlein, E. Chevreux, H. W. Brolemann, L. Germain, M. Bezzi, A. Bonuet, I. Trägårdh, L. Fage, H. Ribaut, L. G. Neumann, P. Paris, P. de Beauchamp, L. Falcoze, P. A. Chappuis și H. I. Hansen.

Până în anul 1920 savantul român a lucrat în Paris, în mediul științific francez pentru care de atâtea ori, de atunci încolo, a avut cuvinte elogioase. La

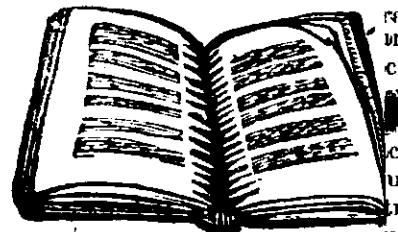
această dată însă a fost chemat ca profesor la Universitatea din Cluj, numărată în locul celei unghurești gându-și seama de serviciile ce le-ar putea aduce culturii românești în această țară și după ce și-a asigurat o poziție în Institutul de Speologie pe la Universitatea clujana, a primit ca Consiliul Dirigent, guvernul de atunci al Ardealului și s'a mutat la Cluj, a organizat „Institutul de Speologie“ care-i singurul din întreaga lume, pe o relativă autonomie, fiind înființat pe baza unui contract încheiat între Racoviță și Șeful resortului instrucției publice din Consiliul Dirigent, care fost întărit apoi prin legi speciale de acest Consiliu și de guvernul țării, reședința la București.

Sub auspiciile Institutului de Speologie dela Cluj și su direcția condusă de savantul cu renume mondial în viață, se tipăresc două publicații periodice de specialitate, menite să contribuie la constituirea definitivă a acestei științe sintetice, cum o consideră mulțitorul ei. Întâia publicație este „Speologica“, care continuă publicarea acelui nume apărută la Paris, după venirea lui Racoviță la Cluj, și născând numai memorii definitive, culese din domeniul speologiei și care mai întâi în Arhiva de Zoologie experimentală, iar a doua „Lucrările Institutului de Speologie din Cluj“ cuprinde însemnările preliminare, memoriile fără caracter strict științific pe cari le publică personalul științific al Institutului și colaboratorii ai Institutului.

În sesiunea parlamentară 1922-23 prof. Racoviță a fost senatorul universității din Cluj, luând asupra sa și grija materiale pentru acțiunile universității. Grija pentru stare materială a colegilor săi prin înzestrarea instituțiilor de știință și laboratorilor cu toate cele necesare bunului mers al învățământului și a unei științifice rodnice, s'a manifestat neîncetat în timpul cât a fost senator.

În vara anului 1926 își rostește cuvântul de recepție la Academie, vorbind despre geneza și ființa disciplinei „Speologia“, amestecând raționament științific exprimat cu cea mai desigură claritate, cu descrierea sugentă în stil de pură poezie, a explorărilor subpământene.

Iar în sesiunea de toamnă a următoriei, același an, a fost ales președintele acestei instituții, cel mai înalt titlu care-l poate acorda națiunea română pentru toare unui meritos fiu al ei.

PROF. RACOVIȚA ȘI STRAINATATEA

AMUNDSEN DESPRE RACOVIȚA

Fără îndoială că părerea unui Amundsen, celebrul exploator norvegian, descoperitor al Polului Sud, e definitivă pentru valorificarea unui savant.

Dună întoarcerea expediției antartice (1897—99), la care participă, printre conducători, și savantul român E. Racoviță, Amundsen spune despre dânsul:

„Zoologul expedițiunii fu românul Emil Racoviță. Pentru calitățile lui, vorbește mai mult decât as putea eu face, imensul material științific, pe care l-a adus acasă. Pe lângă interesul arzător pentru specialitatea sa, se leagă de el însuși care îl fac un tovarăș neprețuit de plăcut și un explorator plin de îndemnuri”.

Citarea în cărți de știință ce fac epocă nu e nici ea mai puțin semnificativă:

„Packard și Verhoeff cred că ființele cavernicole încearcă cele mai mari dificultăți pentru a se nutri și că, din pricina aceasta, toate sunt de proporții mici. Această idee este de sigur greșită pentrucă, în general, animalele din peșteri nu sunt de proporții mai reduse decât speciile corespunzătoare cari trăiesc la suprafața solului. Ele pot trăi chiar în colonii extreme de populate.

În realitate, frumosele cercetări ale lui Racoviță și Jeannel au arătat că există părți ale domeniului subpământean în cari nutreământul este abundent și alte părți unde este mai rar”. (L. Germain: *La vie des animaux à la surface des Continents*).

Acelaș autor, vorbind despre clasificarea biologică a ființelor cavernicole, spune: „Studiul lui Joseph este într-adevăr prea artificial și cea mai bună grupare este de sigur cea propusă de Racoviță în 1907”.

L. Cuenot, profesor la Facultatea de științe din Nancy, spune următoarele în cartea lui recentă *L'Adaptation* (1925): „La pierderea ochilor se mai adaugă o altă caracteristică statistică, aceea a gracilității și a prelungirii, extraordinare uneori, a labelor și a antenelor la multe insecte cavernicole.

Acest fenomen propriu animalelor de uscat din cavernele obscure e socotit de cele mai multe ori ca o „compensație a imposibilității de a vedea”, după expresia de care se servește Racoviță în excelenta sa introducere la *Biospeologie* (1907).

Despre studiiile lui Racoviță, publicate în urma expediției Amundsen savanții specialiști Heck și Hiltzheimer se exprimă astfel (1915): „Cel mai nou și mai precis observator al vieții balenelor este desigur Racoviță, care, ca zoolog al expediției sudpolare belgiene, le-a consacrat un studiu exact zi cu zi. Dela dânsul învățăm, că fiecare specie are obiceiuri cu totul aparte — care diferă chiar de cele mai aproape înrudite specii — și că astfel se poate recunoaște orice specie chiar dela distanță, numai după mișcările ei: după modul cum respiră și cum se scufundă”.

neadevarate

savantul Racoviță... econom

Cazul s'a petrecut în vremea când d. Racoviță era senatorul universității din Cluj. Toată lumea îl știa devotat slujitor al intereselor acestei instituții de cultură. Ghiozdanul lui era mereu plin de acte și petiții, reclamații și memorii, adresele unuia sau altuia dintre ministerele atotputernice, pe cari savantul nostru le cerceta atât de des.

Îl preocupa buna funcționare a institutelor universitare, dar și existența colegilor, cari adesea trebuie să-și tragă dela gură pentru a le rămâne bani destui ca să-și cumpere cărți și să se țină astfel la curent cu progresele disciplinei științifice favorite.

În biroul ministrului de finanțe senatorul universității clujene pleda pentru urcarea lefurilor profesorilor universitari. Ministrul de rezort, econom din fire și din profesiune, spuse la un moment dat:

— Dar, d-le Racoviță, profesorii universitari să mai facă economii, cum fac și eu! Uite, haina de pe mine am purtat-o cât-va timp pe-o față ș'apoi am întors-o, ca să pot spune că am haină nouă. Facă și colegii d-tale așa!

— D-le ministru, răspunse calm profesorul Racoviță, să-mi dați voie să vă spun, că eu v'am întrecut în această privință. Haina de pe mine a fost întoarsă a doua oară până acum...

përseverență

La ministerul de externe, tot în timpul când Racoviță era senatorul Universității din Cluj. O intervenție în chestie de schimb internațional.

Ministrul promite și dă asigurări, că „se face”.

A doua zi senatorul vine după rezultat. Merge deadreptul la directorul respectiv din minister.

— Ai făcut...?

— E la domnul ministru.

În biroul ministrului.

— S'a făcut...?

— Da, domnule Racoviță, firește că s'a făcut. E în biroul cutare.

În biroul cutare.

— Nu s'a făcut, domnule, spune unul din directori. Pe la mine n'a trecut.

— S'a făcut, domnule, spune al doilea. S'a și expedit.

Profesorul Racoviță nu e însă nici credul și nici nu se dă ușor bătut. Întră din nou la ministru și cere dovadă că „s'a făcut”. Directorii respectivi sunt chemați „la raport”. Incurcătură și jenă. Se dovedește că nu se făcuse nimic.

A doua zi, firește, totul era aranjat.

ad ales, în anul 1925, președintele noare al Societății zoologice din Iași. d. Racoviță a rostit această cură, vorbind despre mediul științific francez și despre raporturile științifice franco-române:

Scumpli mei Confrați,

Am fost ales membru al Societății zoologice din Franța acum 32 de ani, în martie 1893; nașii mei erau mult mai tineri decât colegii mei. Guitel și disprețul profesor din Strassbourg Topsent. În 7 ani mi-ați încredințat funcția de membru al Consiliului de administrație. Cred că am meritat sufragiile voastre în aceste două ocazii, pentru că recitul meu destul de lung v'a impresionat despre devotamentul meu față de știința scumpă nouă și mai ales față de știința franceză. În decursul carierei mele puțin accidentate n'am uitat niciodată ceea ce-i datoram Sorbonei, profesorilor mei, prietenilor și confratilor mei din Franța, și dacă de câțiva ani nu mai stau printre voi, vă pot spune că această imigrațiune n'a avut cu nimic caracterele mele private de subspecie intelectuală; eu am credincios metodelor și tradițiilor franceze și nici o schimbare sau o înclinație viitoare nu este de prevăzută în viața mea.

Amindună-mă acum președintele vostru al Societății, îmi acordați cea mai înaltă distincție a voastră. De astădată nu mă pronunț decât alegerea voastră e bună sau nu; aș fi mai curând dispus să cred că nu. Nu insist, pentru că voi vă asumați întreaga responsabilitate dar țin să vă exprim sentimentele mele de grație. Sunt cu atât mai conștient de ceea ce reprezintă pentru mine onorabil alegerea voastră, că eu sunt un veteran al scumpei noastre științe știu cât valorează ea și nu pot să vă prezint nimic din ceea ce a făcut ea. În viața mea de tezaurele de observații și de cunoștințe strânse în publicațiile ei. Soarta noastră a format pe tinerii nașii, a încurajat cercetările zoologice și a provocat prietenii producătoare de rezultate colaborări între savanții noștri și străini, ea a fost de aproape jumătate de veac încoace unul dintre cele mai strălucite focare ale lumii științifice și generosului geniu francez.

Cariera mea este una dintre acelea cari au profitat mai mult de aceste focare de lumină; aproape toți savanții noștri sau format în școlile Franței și au poartă pe umerii lor pecetea metodei franceze.

Amintind aceasta, reamintesc un fapt cunoscut care însă îmi dă puțină satisfacție: vă învi odată mai mult recunoștința românilor față de Franța, și o simțeam aceasta cu emoția atât de firească pentru om a cărui viață științifică a fost trăită aproape întreagă în mediul științific atât de cordial”. (Si cordialement remercier).

P O E Z I E

ION MINULESCU

ROMANȚA FĂRĂ ECOU

Iubire — bibelou de porțelan,
Obiect cu existența efemeră;
Te regăsește pe aceeași etajeră
Pe care te-am lăsat acum un an...

Îți mulțumesc.
Dar cum?... Ce s'a întâmplat?...
Ce suflet caritabil te-a păstrat
În lipsa mea,
În lipsa ei,
În lipsa noastră?...
Ce demon alb,
Ce pasăre albastră
Ți-a stat de veghe-atâta timp
Și te-a ngrijit
De nu te-ai spart și nu te-ai prăfuit?..

Iubire — bibelou de porțelan,
Obiect de preț cu smalțul nepătat,
Rămâi pe loc, acolo unde ești...
Să nu te miști...
Și dacă ne iubești —
O! Dacă ne iubești cu-adevărat.
Așteaptă-ne la fel încă un an...
Un an măcar... Atât... Un singur an!..
Iubire — bibelou de porțelan...

LEON PAUL FARGUE

NOCTURNĂ

Un braț pătat cu aur alunecă din arbori
Și prinde să coboare se clatină între ramuri.
Și frunzele și florile se strâng și se nțeleg.
Văzui șarpele mare alunecând prin seară.
Diana se apleacă pe loc și-și pune masca.
Un pantof de mătase aleargă'n lumină
Ca o chemare-a cerului care stinge zarea.
Și bărcile nopții sunt gata de plecat.

Alți-or veni să șadă pe scaunul de fier.
Alți-or vedea acestea când eu nu voi mai fi.
Lumina va nita pe cei care-au iubit-o.
Nici o chemare nu va-reinsufleți fața.
Nici un suspin n-o face, iar să răsune-amorul
Și ferestrele noastre vor fi stinse.
Doi străini doar vor merge de-atunci în lungul străzii.
Voile,
Alte voci vor cânta și alți ochi vor mai plânge
Și într-o casă nouă.
Totul va fi pierdut, totul va fi iertat.
Proaspătă va fi truda, pădurea va fi nouă,
Și poate într-o zi pentru prieteni noi,
Va ține Dumnezeu tot ce ne promisese.

EM. GULIAN

C. I. ȘICLOVANU

PARABOLĂ

Cer — punte aruncată peste zări — în pumni sfârșit
Întins înfunegat, sfârșit sub zare —
Munți din atomi, viața din fărâmi;
Nimic decât nădejdea celor viitoare.

Crucificat își smulgi înțepenitele brațari.
Când soare greu și s'a nvechit pe rana ochilor,
Deschizi în trup, cu vrerea, alte zări.
Imprăști fruct oprit, o toamnă, tuturor,

Din voluptăți rotunde storsul miez
— Durerea cărnei fără duh și glas —
Să-l contrazici pe Dumnezeu la fiecare pas.
Pretutindeni te regăsești și iar te pierzi.

Și într'un halucinat parcurs peste spinarea norilor
Acolunde peste câmpii rotunde-un cer tangent
Învârte'n dilatări multipli sori.
Strămută zările — alungându-te pe firmament.

Și scos de sub a bolței magice umbrelă
— Nemărginire, steag din cuta zării'ntins pe-un câmp
Să'ntrezărești din curcubie ce se pierd și-apar
Păunii albi, cu coada de dantelă.

INCEPĂTORII

C. M. THEODORESCU

AMAR

Te-apropii — în tristețe — de sufletu-mi, strein
Isvoarelor, ce altfel jănesc ca să ne scape,
Eu nu știu aste lacrimi pe ce făgașuri vin
De plânse cerul stele, sau lutul plânse, ape.

Ovalii ochi în lacrimi par două frunze, verzi;
Și înclinate, roua ce doarme le încarcă,
Umbrele lumina feții în care'neet își pierzi
Surâsul greu — o mică și-anevoiasă barcă.

VICTOR STOE

RECULEGERE

Biserici vechi, din sate depărtate
Cu strane vechi săpate'n lemn de nuc.
Ce credincioși v'au ridicat pe drumuri
Și ce credințe către voi ne duc?

Vasunde zarea, ca o pleoapă arsă
Înjărâindu-vă elopotnițele sure.
Coboară soarele cu fața'ntoarsă
Și'ntinde drumuri de aramă spre pădure.

Frunți aplecate spre pământ-tăceri.
Credințe'ntinse spre cersire.
La icoane — o năframă, lumânări.
Și rugă și tăceri și amintire.

Troițe vechi, icoane vechi, nădejdi
Copaci bătrâni, morminte și vegheri
Fum de cădelniți, lumânări umile
Se'naltă'n bolta plină de dureri.

PROFETUL ÎN ȚARA LUI

N. Davidescu

Una dintre cele mai reprezentative figuri ale literaturii noastre de azi, abil mănutor al abstracțiilor doctrinare și unul dintre deschizătorii de orizonturi noi în literatură, N. Davidescu are la activul lui o întreagă activitate critică. Ca poet se vedește tot atât de substanțial. După Fântâna Castaliei, după complexele „Inscripții” a dat la iveală zilele acestea „Cântecul Omului”.

Și ca romancier, a fost din primul moment prețuit. Un premiu literar i-a fost acordat pentru Conservator et Comp. În curând va scoate de sub tipar „Vioara Mută”. Alt roman e în pregătire.

zaretul și sosirea în mijlocul lui ca o binefacere. Oboseala unui îndelungat, precum și tovarășia nemită a vulpilor, a șacalilor, a vulturilor și a leopardului, de-alungul tutupurilor de pământ, și tutulor lipsu-străbătuse această ceată de prieteni lăsase plumb în picioarele și în lor. Isus era în toată puterea cuge. Gândise și observase mult în vredină. Gândurile se așezară, ast-fiecare, la locul convenit, în mîntea lui propovăduitor. Predicile ținute pe ca și prin împrejurimi, erau ascuși și ținute în seamă. Acest lucru îl ho să spună cuvântul cel nou și în satul natal și porni într-o bună zi spre Sina. Intră întovărășit de câți-va prieteni. Lumea săracă se dete cu respect la e, la trecerea lor.

dimineață. Grupe de tăbăcari și detori, de neguțatori de oleiuri și de detori de fructe, de pastori și de pes-asteptau în fața porțicului, sau prin e, să intre. Sinagoga era scaldată o lumină caldă. Fruntașii localnici a loc pe scaune, așezate lângă arcă, săracii se așează îngrămădiți, pe bănde leian acoperite cu rogojini. Copiit, umătate goi, se ghemuiră pe pavașii pietră, și se ciupeau sau se strâmbau. eile luaseră loc în dosul unei grile din ria superioară, lângă coperiș. Haza-un fel de paznic al Sinagogei, dete sfîrșit sennalul de început. Șeful laminului aprinse tămăie, umplând perea cu miros și cântă împreună cu alți, un psalm. Se dușe, apoi, la arcă unde scoase ruloul legii și-l plimbă în fața mulțimei.

— Iată legea dată de Moise poporului Israel. Moise a lăsat-o moștenire or lui Iacob. Calca Domnului este numată. Ea e scutul tutulor credin-ț�lor’.

eschise apoi ruloul și ceti. După fie-e verset urma talmăcirea lui.

us ședea pe băncile săracilor. Slujba sfîrșise. Isus se ridică atunci dintre tenii lui și, cerând rolul, se îndreptă e seauul celitorului. Oamenii îl pri-

miră cu un murmur bine-voitor. Un tre-mur de curiozitate și de luare aminte se furișă de-alungul tutulor băncilor. Privi-rea lui voluptuoasă, dulce sau încăreată de mînie se schimba după simțămintele lui interioare. Citea din Isaiea.

„— Spiritul Domnului peste mine. Uns „am fost ca să bine-vestesc săracilor, să „tămăduesc pe cei zdrobiți cu inima. Să „vestesc iertarea celor în robie, și orbi-„lor vedere; să dau drumul celor apă-„sați, și să zidesc an plăcut Domnului”.

Inchise apoi ruloul și începu să expli-ce sensul acestor cuvinte. Vocea lui melodî-dioasă semăna a mîngăere. Se mișca cu gravitate. Vorba, ca și portul rabinului, răspîndeau, deopotrivă cu figura, mî-reție.

„— Astăzi s’a împlinit această scrip-tură în urechile voastre.

Oamenii se mirau de vorbele lui. Unul din ei îl intrerupse:

„— Acesta este feciorul timplarului Iosef și al Mariei. Noi așa te cunoaștem. Fă-ne, dacă vrei să credem în tine, un semn.

„— Adevăr zic vouă că nimeni nu e „profet în țara lui. Multe văduve, erau „în Israel pe timpul lui Elie, când cerul „a fost trei ani și șase luni închis. Foa-„mete mare s’a lăsat atunci peste tot pă-„mîntul. La nici una dintre ele nu a fost „trînis Elie. Puterea lui s’a ridicat numai „asupra văduvei din Sarepta. Și mulți „leproși erau în Israel pe vremea pro-fetului Eliseu, dar miod unul dintre ei nu „fu curățit afară de Neeman”.

Un murmur de indignare strabătu, în urma acestor cuvinte, adunarea. Lumea se ridică furtunos și scoase afară din Sinagogă pe Isus și, cu figurile congesti-onate, țîpînd și ocărînd, își împingea, fără să știe încotro, victima. Unul, în sfîrșit, dete o idee:

„— Să-l scoatem afară și să-l arun-căm de pe munte.

Un cor întreg de glasuri aprobără dintr’odată. Mulțimea porni spre munte.

„— Să mai urle și din prăpastie. Se dă drept profet al lui Dumnezeu, și nu vrea să ne facă un semn!”.

Ideia aceasta păru, tutulor, foarte ni-merită. Isus singur nu pricepea furia a-cestei mulțimi. Găsea firească cuvânta-rea lui din Sinagogă. Oboseala și buimă-cirea înă îi luase puțința de a se mai împotrivi. Zgomotul din prejur îi astu-pa vorbele. Impotrivirea, de altfel, ar fi fost de prisos și, apoi, nici în firea lui nu sta. Ar fi înrăit și mai mult, apoi, inimile. Isus, simțînd lucrul acesta mergea singur tăcînd. Nimeni nu mai avea nevoie să-l împingă. Dealul era înalt și urecușul ane-voios. Isus mergea singur și repede. Se depărtase chiar cu ceva de ceilalți. Era însă urmărit de aproape. Furia mulțimei însă se mai potolise din pricina oboselei. În sfîrșit ajunseră pe spinarea dealului.

Priveliștea împrejurimilor schiutee din-tr’odată tutulor ochilor. Vegetația își des-fășura pretutindeni puterea ei ameti-toare. O mare de foi se rostogolea până la orizont. O mare deșartă, feciorelnică, sacră, desfășura liniștea ei sălbatecă în inocența singurătății. Soarele se tăvălea în mase de aur pe câmpie și, agățîndu-și bucele fine de păr arzător printre cren-gile copacilor, înfiora cu buze de aur a-pele din care sorbea. Vegetația trăia cu puterea unei bestii tolănite în albia unui pământ gras și umed.

Mulțimea se opri uimită de cîntecul a-cestei arătări. Ochii tutulor alunecară fără voce prin împrejurimi. Un „ah!” de admirație porni din toate piepturile a-prinse de urcuș, și dorțec să respire o elipă. Isus, stăpînit de durere însă, mer-gea repede, înaintea lor, nesimțînd obo-seala, și mînat de puterea necunoscută a unei dureroase chemări, parcă. Insoțitorii lui uitaseră ținta venirii lor. Ochii lor urmăreau lăuntric peisagiul domnat din ce în ce mai mult de silueta mărită prin depărtare, a învățătorului.

C R A V A S A D I N V I S

SERGIU DAN

Sunt sigură că Andrei mă iubea, deși nu arăta vreo supărare când lipseam câte-o noapte întreagă de lângă dânsul. Sau poate mă iubea atât de mult încât suferința pricinuită de aceste silnice părăsiri de-o noapte și-o ascundea amănunțit, nu cumva să observ eu ceva.

Nu știu. După o noapte petrecută cu prietenul care mă iubea de pe vremea când eram în pension, am revenit dimineața obosită și desgustată de viața asta ce se prelungea noroioasă și fără scăpare. Cu toată sila ce mă copleșea de obicei într-o asemenea noapte — păstram întotdeauna o lumină ascunsă în mine, gândul că fac toate aceste jertfe pentru Andrei. Gândul mă întărea și a doua zi îi arătam o dragoste mărită, recompensă meritată pentru noaptea de care l'am lipsit. În dimineața aceea eram mai isiovită ca oricând și mai dornică de îmbrățișarea lui Andrei. Mi-am repetat de multe ori că această îmbrățișare a iubitului meu, mă curăța de toată josnicia nocturnă, mă readucea din mlaștina sărutărilor numărate și plătite ca o baie binefăcătoare. Cerând o informație portarului înainte de a urca, zării în privirea lui o clipire de batjocură și din glasul acestui bătăran înțelegeam o voită intonație răutăcioasă.

Portarii de hotel sunt făpturile cele mai abjecte pe cari le-am întâlnit.

În prima clipă, crezui că omul cu șapcă își îngăduia acest fel obraznic de a clipi ochii și răspunde fără grabă, pentru că știa de unde viu. Într-o seară, cu câteva săptămâni înainte am surprins fără să vreau un dialog pe coridorul etajului II, între un băiat de serviciu și frizerul hotelului.

— Lipsește o noapte din zece, când se duce după bani. Hei, ce crezi, marinarul costă scump, mai ales că nici n'o bate ca pe celelalte.

Frizerul răsă și numai la trecerea mea convorbirea lor luă sfârșit. Firește și portarul trebuie să-și fi permis privirea necuviincioasă fiindcă știa de unde viu. Servitorii ăștia și-au inchipuit desigur, cu chipul lor grosolan de a judeca orice, că Andrei mă trimetea să-i aduc bani.

Servitorii murdari! De-ar bănuși măcar jalea și teama încă din ce în ce mai chinuitoare, că Andrei într-o zi îmi va reproșa toate nopțile tăvălitate într'un pat străin!

Niciodată, de altfel, n'am vorbit cu Andrei despre asta. Prima dată când a trebuit să lipsesc, numai atunci luându-i capul în mâini i-am spus doar atât:

— Nu mai avem bani Andrei.

Am tăcut apoi neștiind cum să urmez și după o lacrimă, dintr'acele rare și sincere am întrebat încet:

— Nu-i așa că nu te superi? Iarăși o lacrimă și asta a fost toată înțelegerea, trista constatare. Pe urmă, niciodată n'am mai vorbit despre asta. El nu întreba nimic eu nu răspundeam nimic. Iar atunci când venea seara hotărâtă sacrificiului eu începeam să mă îmbrac în fața oglinzii — în vreme ce

el fuma întins în pat și fără să spună ceva. De obicei consemnul după care Andrei înțelegea că în seara aceea nu mă mai reintorc și, nici masa n'o vom lua împreună, era tăcerea mea bruscă chiar după nebunii sgomotoase. Înainte de a pleca, îl sărutam atentă și puțin unilită, trăgeam un fum din țigara lui, i-o așezam pe urmă între buze și dela ușă mai priviam odată înapoi decisă dar desnădăjduită. Andrei nu spunea nimic, sau mă ajuta să-mi infășur bine gâtul iar cu privirea îmi arăta grija să nu răcesc. Dar nu spunea nici odată nimic și nici dimineața când mă reintorceam nu întreba unde am fost sau ce am făcut. De obicei când intram, îmi surâdea și-apoi mă îndemna să mă culc fără întârziere. Imi ura „noapte bună” la opt dimineața, zâmbind. Nu arăta nici o supărare. Abia a treia oară, într-o dimineață, am remarcat atâta: nici când intram, nici când mă culcam nu mă săruta. Se ferea? Nu cred. Oricum însă, desluseam limpede un fel de ascușă repulsivă, când eu, în ciuda acestei răceli, îl sărutam și îmi venea nu știu anume de ce să-i strig:

— Ce? Ți-e scârbă să mă îmbrățișezi? Doar ști că nu pentru mine mă duc....

Dar nu strigam nimic și nu încetam să-l sărut, deși din ce în ce mai limpede, vedeam că Andrei părea plictisit și câteodată chiar supărat de aceste îmbrățișări de care eu aveam atâta nevoie, atâta dorință, pentru că o îmbrățișare a lui mă purifica de infamia celor nenumărate din noaptea dată celui-alt. O singură dată mi s'a părut că surprind în ochii lui, dar abia simțită, o tresărire străină. Am rămas atunci o clipă amuțită și chinându-mi amintirea pentru a regăsi în ea, această tresărire uitată a ochilor lui. Nu mă înșelam, era privirea înghetată a brutei de altădată, a celui Andrei care mă lovea cu biciusca, degajat și disprețuitor. Firește, privirea lui nu se mentinu decât o clipă așa, lungă și grea pentru mine. Începusem iar să mă tern, pe măsură ce privirea aceea se repeta mai des: bruta se rededentea ca dintr'un somn dulce melungit, dornică să reîncapea viața de iad.

În dimineața de care-ți vorbesc, mă simteam mai rău și numai eu știu cum am trecut blestemata de noapte cu prietenul care mă iubea de pe vremea când eram în pension, beat ca niciodată și exigent din cale afară. Ce nu mi-a cerut, Doamne!

Până atunci îmi părea cu totul neînsemnat și nu uitam să-i arăt că mă avea pentru câteva bilete de bancă, dar din noaptea aceea îl uram, pentru că mă umilise bătându-și joc de Andrei, în cuvinte ce-i veneau la întâmplare. Urcai deci și, prin cele trei etaje cu mari oglinzi de perete, mă găseam urâtă și grosolană ca acele țărfe întâlnite noaptea pe bulevarde. Obrazul îmi era cu totul descompus de nesomn și excesele de tot felul prin care trecusem. Bătui ușor în usa camerei noastre, cu marea mea grijă de a nu întrerupe

prea brusc somnul iubitului. Nici n'am fost nevoită să repet bătătrucă numai la oprirea mea în fața Andrei mă ghicea după pasul și sunetul șoșonilor descheiați. De asta însă, nici un răspuns. Când Andrei doarme mai greu poate să se culcase mai târziu. La a treia îmi deschise zâmbind. Dar zâmbul chii turburi și, glasul răgușit ușor că nu dormea decât de v. după ce băuse peste măsură.

Oglinda din fața mesei de toaletă spartă în mijloc, ca o stea cu rate raze.

Lucrurile din cameră, așezate dute îngrijit erau aruncate la plare și el jumătate îmbrăcat în picioare în mijlocul acestei de întrebând.

Întăia oară mă întreba. Privești ceva tremur căinșc al ochilor și curie din ce în ce mai limpede vicra. Imi fu frică. Abia când să mă desbrac observă și el căram ca 'n friguri. Observă și iar luciră ochii.

— Ai friguri, puile?

Dar acum râdea și în clipa următoare străbătu un fior lung. În stângă, sub pijamaua albastră cravașa.

Istovită cum eram și poate că nu mai avui puterea să gândesc, bue să fac. Și-atunci, făcui gest controlat, care mă pierdu. Mă la picioarele lui și îmbrățișându-l tam să curind în îmbrățișarea cravașa. Nu-mi mai amintesc cu vint am plâns. Vorbeam fără știind însă că nu voi putea îndura mic în bărbatul acesta atât de să mă deposească.

La prima levitură, mă însuși mai mult fălfăirea cravașei în usturime fierbinte, apoi alta, nenumărate.

Mi-amintesc.

Numai la întăia am tipat. Pe însă, ce usturimea arzătoare stăruia într'un singur loc, pe ce tot trupul îmi ardea mă și să gem încet, ca atunci când febră.

Am căzut așa pe blana de la vorbind repede în suspine. În gură clipă aminteam și cereare, deodată. Imi mai aduc am Andrei mă ridicat singur pe braț desbrăcat și mă culcat în net du-mă bine cu două cuverturi de a adormi, gemeam încă, dar slabe ce păreau depărtate; am cum a tras perdelele ca să pot mai ușor.

În vis, tortura continua. Într'un vis! Înainta întâi Andrei cu ză pe buze și cu cravașa în mână. văzui singura scăpare, dar ferea se deschise destul de repede și lui mi se lăsă greu și rece pe Pe urmă, cravașa. Un șuerat și aer și cureaua împletită se abă

— Iartă-mă, nu mai fac, iartă! Șueratul cravașei se întetă.

și pielea mea sumă aspru sub
aia fierbinte.

Ajutor! Ajutooor!
Dar strigătul rămânea lângă pat, sau
peea în ziduri slab și revenea ne-
ncios ca un suspin.

Ușa" gândi, trebuie să fug. Cu ul-
ile puteri mă aruncaș asupra ușei.
Soana pe coridoare, nici o scară, ni-
ri. Toate scările din zi, unde erau?
nu mai era nimeni în urmă, bruta
trăsesse istovită, desigur. Dar nu
voia să mă opresc încă, primejdia
era trecută. Prima oglindă! Aa!
Numai în pijamaua descheiată și
pul liniat în zigzaguri, ca un tricou
fantezie, dar trebuie să scap. Să scap!
scap!

Etajul I, acolo trebuie să ajung. Acolo
Giuglemo, scăparea.

Locmai lângă scară, londinierul, gro-
ul, frizerul. Strigăte. Hohote.

A inebunît! Rose-Marie a inebu-
t! Hahaha, goală, Rose-Marie dela
cazar goală! A bătut-o marinarul!
Servitori murdari.

Mă ustură pielea, mă doare trupul.
101! 101! Aici e Giuglemo, aici
e ușa asta. Ce-o fi făcând Giugle-
mo? Cât îl iubesc, întotdeauna l'am
dece nu m'am dus la el, când a
mî, când m'a chemat?

Giuglemo! Pentru că îl iubeam, da, nu
am pentru asta nu m'am dus. Ho!
abricantul de șocolată cu nevasta fină,
Andrei, prietenul care mă iubește de
mă eram în pension, ceilalți, toți, toți,
am luat pentru că îl vream pe Giu-
gemo.

De ce nu m'am dus? Mă va primi
numi, chiar acum. Voi fi a lui.

Nimeni nu răspunde însă. A!
Giuglemo!

Mă aștepta, sunt sigură. Știa, că în-
zi voi veni. Ce bine e. Imi sărută
elea lovită de cravașă, imi fricționea-
fruntea cu colonie, imi cere iertare,
amintesc pentru ce. Nu mi-a fă-
niciodată nimic, Giuglemo.

Ce somn mi-e! Aici voi putea dormi
grijă, dacă veghează Giuglemo. Voi
înținea totdeauna aici, unde trebuia
fi venit cu mult înainte. Giuglemo
mă va bate niciodată, Giuglemo nu
pe nimeni, nu poate să bată. Ce
gețe subțiri are și ce surâs cald!
am puteam să mă înșel atât, să cred
surâsul acesta dulce ascunde batjo-
ră!

Il spun să mă lase singură, pentru că
mă frică de privirea lui. Sunt urâtă
cum și despuiată, cu trupul vârgat
zar ca un tricou, de lovituri. Nu tre-
be să mă vadă prea mult așa, nu tre-
be să se desguste privindu-mă în ură-
mă asta jalnică. Mă ascultă și plea-
e atât de ascultător!

Înainte de-a pleca, mă sărută încet,
mă sărută mâna. Mi-aduc foarte bine
minte: mâna. De ce? Il privesc pe
mă, prin geam, trecând strada. Toate

femeile fi surd și întorc capul să'l
mai vadă odată. Dar Giuglemo mă iu-
bește pe mine, poate că numai pe mine
și trebuie să-mi revin din starea asta
în care mă aflu. Să dorm deci, somnul
imi face totdeauna bine. Să dorm.

Atunci, mă deșteptai.

Intuneric în cameră. Andrei mă aș-
tepta desigur la „Alcazar“, să viu la
program ca de obicei. Nu era timp de
pierdut, trebuia să scap. Să plec de-aici,
să las „Alcazarul“. Hotelul, pe Andrei,
tot, poate chiar viața.

Viața. Nu.

Să fug oriunde, să reîncep altfel.
sunt încă tânără, dacă nu frumoasă și
nu trebuie să renunț de-a trăi.

Trecând prin coridor simțeam nevoia
să ocolesc personalul hotelului, chel-
nerul, groomul, frizerul. Mi-am adus
aminte mai târziu că bieții oameni se
dădură la oparte foarte respectuoși, ră-
sul lor numai în vis îndrăznise să se
ridice...

Capitala înstelată de lămpi și stră-
bătută de chemarea sonerilor de ci-
nematograf, petrecea sub ploaie mărun-
tă. Trebuia să alerg, aproape.

Câte o ușă de cafea se deschidea
și sgomotul glasurilor cu larma muzi-
cilor se năruia o clipă în stradă, apoi
ușa se închidea și totul amuțea ca la
început. În piața Victoriei un ofițer
șopti în urma mea, lipicios și obraznic,
iar la intrarea hotelului un grup îmi
lăsă drum strigându-mi ceva ca un com-
pliment sau o invitație.

Domnul Valeriu mă primi cu brațele
deschise, aproape fericit și gata să re-
nunțe de-a se mai duce la o consfă-
tuire importantă de unde nu trebuia
să lipască. Imi oferii un liqueur și piș-
coturi, mă ajută să-mi scot pălăria, șo-
șonă, pe urmă abia observă neliniștea
mea.

Domnul Valeriu era prietenul care
mă iubea din vremea când eram în
pensionul de provincie. Acum conducea
o bancă, era deputat distins, avea o
soție într'adevăr fermecătoare pe care
n'o înșela decât excepțional cu mine,
în timpul sesiunii și numai în aminti-
rea amorului ce-mi păstra din adoles-
cență. Îi povestii toată viața amară
din ultimul trimestru, îl rugai să mă
primească în banca din provincie, adică
să mă scape. Valeriu se înoură. Mi-era
frică să nu revie asupra hotărîrii de-a
nu se duce la consfătuirea importantă
și făcui o sfortare să plâng puțin, a-
mintindu-i de vremea când mă aștepta
la ieșirea din pensionat în fiecare zi la
5, până la fuga mea de-acasă. Apoi,
îi amintii că am o caligrafie plăcută,
și rondă și cursivă, că știu cele patru
operațiuni, că mă voi silii să învăț ma-
șina de scris.

Valeriu ascultă toate acestea apoi își
potrivi un zâmbet politicoș pentru a-mi
spune că nu poate să facă nimic. Banca

pe care-o conducea nu era într'o stare
strălucită, orașul e prea mic și ivirea
mea ar naște bănueli, situația lui lo-
cală ar putea fi sdruncinată, poate să
afle și doamna Valeriu, în sfârșit i-aș
aduce nenumărate neplăceri sau chiar
o nenorocire.

Urmare alte asigurări din partea mea,
că voi fi nespun de cuviincioasă, că
aparitia mea în micul oraș nici nu va
fi remarcată atât de mult imi voi în-
griji purtările pe stradă, la cofetărie
și la bancă, nici nu voi pune rochiile
costisitoare pe care le am, nici nu voi
răde sgomotos, iar cât privește seara,
nici nu voi părăsi locuința. Doamna
Valeriu nici nu va putea să vadă în
mine altceva decât o funcționară ne-
însemnată, mai ales că lui îi voi spune
numai „Domnule Director“, chiar de
ne vom găsi undeva singuri. Târziu, mai
mult plictisit și poate ostent de implo-
rările mele desperate dar mângăetoare
și supuse, Valeriu imi scrisse o recoman-
dație stăruitoare către o bancă din Ar-
deal. De altfel, va vorbi directorului
acelei bănci în seara aceea, căci nu
putea să lipască dela consfătuirea
importantă...

După trei zile mă aflam la „Banca
Noastră“ unde sunt și acum, primită
numaidecât și repartizată la secția „in-
casso“...

Nimeni, nici directorul, nu știe ce-am
fost până la sosirea mea aici. Unii bă-
nuesc că am luat în orașul din Mol-
dova, la banca lui Valeriu, alții că sunt
o fată de bună condiție dar ruinată
de tatăl cartofor, alții altfel.

Numai Jean, practicantul nu bănuiește
nimic, nu vrea să bănuiască are șai-
sprezece ani, mă iubește respectuos și
așteaptă de două ore în camera ală-
turată, cu registrul ce trebuie verificat.

Il surprind uneori la Bancă, prăvindu-
mă serios dela ghișeu și atunci pleacă
fruntea repede căutând ceva atent, al-
teori, când îi cer un plic văd cum mâna
lui murdară de cerneală tremură.

Acum, după ce vom verifica adunarea
coloanelor — mai stăm de vorbă vrec
oră. E fericit și, la plecarea îi dau voce
să-mi sărute mâna. E un prieten de-
votat Jean, deși vorbește prea puțin și
privește serios.

critica literara

INCA O BIBLIOTECA...

Am predat d-lui ministru al instrucțiunii un scurt memoriu, a cărui parte esențială sună așa :

„Prin memoriul de față vă atrag atenția asupra unei chestiuni importantă pentru învățământul istoric literar românesc în universități.

„Se știe că o istorie literară completă, dela început până la zi și corespunzătoare studiului universitar, nu există. În curs de publicație se află opera d-lor O. Densușianu, N. Iorga, Sextil Pușcariu. Mulțumitori celor ce servesc astfel învățământul, trebuie totuși să ne gândim la completarea acestor expuneri.

„Pentru a combate tendința existentă de-a înlocui propriul studiu al autorilor cu părerea magistraților, cred că este necesar să se publice o bibliotecă de broșuri sau volume, în care, afară de introducerile științifice, să se cuprindă fragmentele cele mai alese și mai caracteristice din autori. Fragmentele, extrase din prime ediții, să fie adăoase cu variante posteroare, până la forma definitivă a operelor. Note explicative ar lămurii tot ce în texte nu se mai pricepe ușor. Am avea astfel o bibliotecă de texte românești, care să devie o orientare suficientă a oricărui viitor profesor secundar și un bun mijloc de studiu al oricărui student.

„Pentru ca utilitatea acestei biblioteci să fie imediat evidentă, ea ar trebui să înceapă cu operele cele mari ale literaturii noastre : cele de-a doua mână și de-a treia mână, cantitativ mai reduse, ar urma în volume colective.

Aici aș mai lămurii pentru ce cred că o astfel de bibliotecă este necesară.

Întâiu : Este absolut cu neputință ca tuturor studenților să li se ceară a citi în întregime autori vechi, cari au numai câte ceva bun, sunt parte ori părțică din tradiția literară, dar cari în întregime sunt plăticoși. A nu-i cunoaște, este, însă, o pierdere ; a-i ignora, o lipsă de pricepere ; a-i îngloba cu tot bunul lor într-o iconă reală a evoluției literare, o cunoaștere a tuturor drumurilor ei și o recunoaștere a lor.

Al doilea : Generațiunea nouă are nevoie de timp, pentru ca să se ocupe serios de nevoile epocii în schimbare, ce-o trăim. A o îngropa toată în biblioteca Academiei, — nu mai merge... Să-l punem decât la îndemână tot ce se poate desgropa ; cărămidă de cărămidă, pentru ca ușor și exact să-și poată construi o clădire de cunoștințe sigure, suficiente.

Al treilea : Introducerile de așezare în locul convenit al evoluției literare ; notele sub pagină sau la urmă, fiecare cu sens, fiecare necesară (nu balast !) ne-ar da concrețiuni, puncte vii din vechi tablouri, care nu merită uitarea de astăzi.

Am și considerații etnice și etice.

Acei scriitori au fost ai noștri ; în valul ce vine este bine ca să fixăm ca noțiune, ce-am fost, ce suntem în toți cei ce s'au simțit îndemnați a fi odinioară expresie a neamului ; să știm ce ne-au dat nouă înșine și ce trebuie să ducem

cu noi înainte. Firește, vom alege, vom alege și iarăși vom alege, gândind să adunăm în viitor numai trecutul ce merită a fi încă viitor : Și este, din mila Domnului, destul... Literatura să ne spună și rassa ! Vom și estetisa, firește : adică : nu vom jigni nici pe cei ce se întorc mereu în jurul unui punct ; dar a renunța de ex. la forțele etice năvălite în operele vechi ar fi o pierdere : La această circumcisiune nu ne putem hotărî. Literatura este și mărturie despre ce tot omul român a fost, despre toate condițiile în cari el a trăit ; și tinerile generații au dreptul să ne-o ceară completă.

Ar avea o serie de părinți, de moși și strămoși, așezați și prin ilustrații în lumea lor și 'n inima tinerilor.

Poate că d. ministru va fi de acord... Sau s'ar putea găsi și vre-un editor ?!

G. BOGDAN-DUICA

AMATORII IN POESIE

Există și o poezie a amatorilor care, câteodată, poate fi mai bună de cât aceea a profesionistului. Poate să aibă strălucire, artă, adâncime. Nimic, într-adevăr, nu o deosebește de antipodul ei literar. Și totuși există o deosebire. Imperceptibilă poate, pentru un cetitor obișnuit, ea nu scapă unei sensibilități inițiate în arcanele tănuite ale scrisului.

Deosebirea aceasta s'ar putea numi tinută. Amatorul este și el, poate, elegant ; eleganța lui, în cazul acesta, ar fi mai mult o cochetărie. Scriitorul e, aproape, fără să vrea, dîmtr'o necesitate organică a ființei lui lăuntrice. Amatorul scrie cu, egal prestigiu poate ; scrisul lui însă e intermitent și cuprinde în el ceva din ușurința cochetă a prestidigităției. Când e profund, profunditatea lui nu e nici spontană, și nici naturală, în scris, ci vroită. Gândurile i se ordonează ca o paradă oficială, și nu marchează de cât căsuri rare dintr'o vieță cu greutate constrânsă la scris. Ceeace la scriitor e suferința, la amator e plăcere, ceea ce la scriitor e tristețe în cântec, la amator e ușoară izbândă de sine în vers. Amatorul, firește, poate să se cufunde cu scriitorul chiar până la profesie. Căci nu e exclus ca un amator să facă și cariera și profesia, o viață întreagă, din scrisul lui. Ușurința cu care își ordonează cuvintele și frazele este mult măgulitoare pentru gustul publicului întors, prin el, de la literatură sau poezie, căutând, prin el, ca o treaptă de trecut, preocupări mai intense de artă. Unul serie ca să petreacă, iar celălalt suferă scriind.

Clopot peste adâncuri este titlul noului volum de poezii al d-lui A. Dominic. Preocuparea autorului e, în primul rând, găsirea, prin cugetare, a ființei sale lă-

untrice. Materialul cu care și-o căută tot de-auna, din lumea entităților abstracte și mari.

„Drept hrană, Doamne, vieții mele.
„Prăpastia și pâinea ei amară !
„N'a fost destul ? de ce m'ai blestem
„Cu blestemul alesului ; să știn, să fi
„De ce m'ai uns cu mirul tău, să fi
„Potir' n care veșnic se va strânge
„Și toate lacrimile ce s'or plânge.
„Când nu-mi croești acuma nici o
„In oarba desnădejde ce mă'nfrungă

Tema e până la un punct, aceea grandiosul „Moise" al lui Vigny. Și deobște, o temă romantică. Autorul a desfășurat în abstract. Din raze de ceață nu întâlnim și acele raze de presie plastică, menite să fixeze așupra desfășurării ideei. Poezia trebuie să concretizeze lapidar abstracție. Joc psihologic cu care ni se impune care pleacă de la scriitor la cetitor, trebuie a se întoarce apoi, sub formă de laborare, de la cetitor la poezie. Că tea efectivă a acestei poezii rămâne, fel în cugetare.

Pământ și sare, poezii de G. Barga. Poezia d-lui Bargaanu prezintă ca lui o exuberanță haiducească, apoi de versuri și o libertate în compoziție surprinzătoare. Nu e definit încă, dar rezultatul unui temperament poruncă găsească expresia dincolo de normele obișnuite ale poeziei cea de toate zilele sau dacă din amănă neglijență și din biciune față de sine, a luat drumul acesta al huzurelei. Cuvântul, în tot e abundent și nu odată greu de prețioase.

Imagini, de potrivivă, se găsesc izbândă și ritmuri bine bătute. Atât ideea cât și emoția autorului trec, pe deasupra, a cuvântului, și flutură, în ușa ca un fâlfâit de aripi, doar umbra le oprește mai nimic pentru a se întoarce, de vreme ce le simțim, pe un pe aproape și totuși, acolo unde e vroi, imperioase și imperiale, le întoarce fluide și șovăitoare :

„Copilul fermecat, ca mai de mult

„Când umbra'n urma lui s'a prăvălit
„Pornește către focul noii zări,
„Să-și cate veșnic cer și jucării
„Pe razele aceleiași cărări...

„Se'necă satul în amurg
„Deasupra rugăciunii de clopot cu
„Și-i spun să adoarmă'n întuneric
„Ca'n tot deauna,
„Lu căpătâi cu moartea și cu luna

Este, mai sus, un citat din povestea unui copil care a plecat să îmbrățișeze raze de lumină, soarele. Soarele a dat însă, și copilul a rămas, la capăt, cu moartea și cu luna". D. Bargaanu poate, nu a prins încă soarele în brațe. Nici într'un caz însă poezia d-sale adormit, la căpătâi, cu moartea și luna. Într'o zi, va prinde și soarele brațe.

N. DAVIDES

T e a t r u

Cronica dramatică

TEATRUL NAȚIONAL

REPREZENTAȚILE VENTURA

Marioara Ventura și-a reluat seria strălucite reprezentații la Teatrul Național.

Anul acesta a început cu „Fedra”. Anul trecut, ne-am spus în această revistă părerile. Nu găsim cu ease să le repetăm.

După „Fedra”, „Lorenzaccio” de Musset.

În istoria literaturii franceze, în cercetările obiective asupra vieții și operei lui Alfred de Musset, în studiile asupra romantismului francez s'a spus cu deplină competență și ce loc ocupă „Lorenzaccio” și ce valoare istorică și literară are.

Pe noi ne interesează în deosebi, reprezentarea.

Piesa are momente dramatice, ce se înalță până la culmi de intensitate.

Prin structura ei teatrală, piesa dăruită vădit de gama rândurilor teatrale și cam lungă și ca atare oboseitoare. E apoi monologul, — ca prilej de descurajarea subiectivismului în forma cea mai amplă, — ocupă adesea părți însemnate în piesă.

Lorenzaccio e tânărul virtuos, moral, muzicist, dornic de binele patriei sale. E însuflețit de râvna mântuirii patriei prin dispariția tiranului Florenței, Alexandru Medicis.

E visătorul idealist care se îmbată de nădejdele unor zile mai bune pentru ai săi; e firea bună, muncită de iluzia că concetățenii săi, poporul florentin, merită o soartă mai bună și crede el, că și se străduiesc întru aceasta.

E sufletul admirabil, care se ridică pe depele idealismului, râvnind binele, puritatea morala, sfințirea locului prin căstarea demnității și virtuții.

În el, în Lorenzo, e frământarea, e năzuința, e idealismul lui Hamlet.

Dar ca să-și aducă la îndeplinire gândurile, ca să facă ceea ce răvneste, trebuie să distrugă pe tiranul Alexandru de Medicis.

Mijlocul de a-l înlătura, e cam greoi și târziu și anevoios.

Lorenzo caută să dobândească încrederea tiranului. Și pentru aceasta, e

tovarăș imoralului tiran și la nelegiuiri și la orgii.

Intrat pe povârnișul acesta, puritatea sufletească a lui Lorenzo, se pătează: crapă ca o mască hibridă. Vrea să reziste, se luptă cu sine, se muștră, dar voința e lemeșă și idealistul e dăunător în ce înfrânt.

La sfârșitul actului al doilea, e credem cel mai frumos monolog de spovedanie și indemn, de autoconstatare a declinului sentimental și a durerii de domolire a entuziasmului, a imputării zăbavei și a râvnii de a nu-și fi doborât complet iluziile.

Scena aceasta este fără îndoială una din cele mai mari, pe care le-a înfățișat Marioara Ventura cu superba artă, de care numai ea e în stare. E în această scenă o gamă de dureri până la tragedie și de stimulări de credință sau mai exact de încredere în sine, până la halucinație.

Marioara Ventura se înalță în vâr-

tejul acelei furtuni sufletești, ca o muzică superbă, care dă valoare tonului, notei și nuanței fiecărui cuvânt de înputare și revokă, de nădejde și hotărâre.

În cele din urmă, Lorenzo omoară pe Alexandru de Medicis.

Dar fapta lui nu-i liberatoarea concetățenilor lui. În locul lui Alexandru, vine alt tiran, Cosma de Medicis. Concetățenii lui n'au fost nici ei de alt calibru sufleteș. N'au putut să se ridice, nu l'au ajutat nici pe Lorenzo să-i ridice.

Năzuința de liberare s'a ciocnit de abizul lașității și imoralității. Lorenzo va fi omorât și el ca fugăr urmărit.

Interpretarea pe care a dat-o Marioara Ventura rolului lui Lorenzo, este extraordinară. N'avem termen de comparație. Dar nu vedem cum s'ar fi putut mai tare, mai emoționant, mai deplin înțeleg și mai s'guduit interpretat acest rol. Am fost stăpâniți, cu respirația năbușită, încremeniți.

Orice cuvânt, cât de elogios s'ar spune despre jocul Marioarei Ventura n'ar

înfațișa, n'ar putea să înfațișeze seria de emoții, pe care le-a provocat.

Ne oprim asupra expresiei că Marioara Ventura e cea mai pasionată stăpânitoare de suflete, când e pe scenă.

Într'un rol de înțelept patriot bătrân, a apărut neostenitul învătător și pildui-

tor de artă dramatică, d. Const. Nottara.

D. Bulfinski a intrupat cu toată puterea de care-i în stare, pe Alexandru Medicis; d. Calboreanu a apărut într'un rol de cardinal intrigant; d. Pop Marțian atrage tot mai serioase și mai vrednice aprecieri; iar despre dna Marioara Zimniceanu suntem mândri, că ne dă prilejul să verificăm cât de îndreptățiți am fost când am spus, că dobândește cu fiecare rol cea mai reală și mai leală autoritate la Teatrul Național.

Întreg ansamblul a mers în perfectă linie dreaptă.

Dar despre directorul de scenă, d. Soare, să ne fie îngăduit a spune, că a dat cel mai strălucit examen ca să doboare toate putințele de critică.

B. CECROPIDE

note

TEATRUL LA ROMÂNII DIN AMERICA

Acum câțiva ani se vorbea că o trupă românească va merge să dea reprezentații pentru românii din America. Mirajul dolarilor, nu era strein de această intenție.

Ar fi fost o greșală. Cei mai mulți dintre emigrații noștri sunt muncitori destul de necăjiți, care nu s'ar prea interesa de aventurile cutărei contese bulevardiere, sau ar fi oboșiți să asculte un repertoriu moralizator.

Nu e însă mai puțin adevărat că sunt extrem de numeroase spectacolele teatrale românești în America. Toate înfățișate de trupe de diletanți care, după cum vedem din dările de seamă ale „Americii” joacă roluri simple și amuzante cu multa pasiune, urmăriți de către asistenți numeroși cu un interes din ce în ce mai mare. Jocuri și cântece naționale întregesc cele mai adeseori spectacolul.

Sunt însă lipsa pieselor anume scrise pentru diletanți și pentru teatru popular. Dar această lipsă e poate mai mult simțită și aici în țara unde ministerul n'a făcut nimic ca să creeze un repertoriu pentru sate și muncitori.

C. P.

plastica

TREI EXPOZITII

DEMIAN

Ce putea să facă copilul Demian decât chipuri de copii? Aproape patruzeci; toți în acelaș cadru, toți văzuți până la jumătate de trup, toți cam de o vârstă, cea minunată când gingășia și puritatea se definesc, ajung la un fel de maturitate.

Sunt dragostele lui. Năște omuleți cu crame de țară, prezentați câte unul așa, cuminte, frumos, fiindcă au o căciulă strașnică, un barz legat drăguț, o bluză înflorită și fiindcă toți au un nas ca o păreare, buze rotunde ca o cireașă, obraji rumeni și ochi cu nu știu ce noblețe în privire.

O tristețe ușoară înfrățește toate aceste făpturi, de par flori ale aceluiaș pământ și peste ele trece, lin ca o mângâiere de vânt, îmbrățișarea celui ce le-a cunoscut și le-a apropiat de sufletul lui, al fel de naiv și delicat.

S-ar crede că aceste desene sunt un capriciu, când ele au un rost și mai ales o însemnătate pentru arta lui Demian. Cu expoziția actuală, el a făcut o demonstrație a drumului din urmă. Dela linia grafică cel care a împodobit paginile „Gândirii“ aproape dela începutul apariției, s'a îndreptat cu încetul spre volumul rotunjit cărnos, care vrea să fie întâia dată de un stil. Notația liniară, o încântare miniaturală a făcut loc desenului pictural și acum în urmă văzut în mare astfel ca intențiile să se afle din plin dovedite. Numai cu negru și alb, Demian încearcă să însuflețească și să coloreze, nemai rîdicând imaginea spre abstractul decorativului.

Nu știm unde va duce calea cea nouă, precum nu știm încă încotro se va îndrepta în culoare. Sunt cântări și în miezul

lor jocuri ale unei fantezii echilibrate, jocuri cari farmecă și rămân totodată serioase contribuții la deslușirea unui spirit al acestui pământ.

Sigur e că aptitudinile artistului acesta îl hotărășc deja un ilustrator cum noi încă n'am avut și cum ar fi timpul să-l salutăm unanim și să-i dăm posibilități de exprimare.

ADINA PAULA MOSCU

O copilă și-a strâns cu timiditate, mai mult îndemnată de alții de sigur, câteva desene din orele ei libere pe care în loc să și le dea altei distracții mai firești, în orașul acela de provincie de unde e, a preferat bucuria tainică de a învăța să cunoască și să vadă lumea.

Sunt desene uimitoare, la o vârstă fără experiența observației plastice, pentru atenția ascuțită, pentru seriozitatea, pentru bogăția cu care a știut să desprindă viața modelelor sale. Este aici mai mult decât o mișcăală, decât o pilnbare deasă a firilor subțiri de creion după cel mai neînsemnat amănunt. Este o pasiune, o cerință sufletească, care o mână spre timpuria pretenție de a-și avea lumea însemnată pe o bucată de hârtie cu intensitate de volum dus până la meșteșugul greu și periculos de cuprindere aidoma a naturii.

Prima expoziție a acestei copile e o lecție bine venită pentru toți acei cari debitează oficial, în interviewuri ori în expoziții de clasare istorică, o atât de falsă înțelegere pentru elasicism. A trebuit să vie lecția aceasta dela Adina Paula Moscu, o provincială modestă care n'a avut de unde să știe de școli și de legi estetice.

Dorim talentului acesta tânăr norocul

să nu încapă niciodată pe mâini d' d'colii inițiați în tainele artei și de latani organizați în profesiune reabilă.

ȘT. CONSTANTINESCU

E un nume cunoscut dela saloane oficiale, unde a expus în fiecare an la reînființarea lor și unde de fiecare dată a obținut meritate succese.

Dela redarea naturii cu desen și culoare directă s'a îndreptat spre interpretarea motivului. Acum și-a adăugat câteva lucrări pe care le considerăm reprezentative ale preocupărilor mai vechi și mai noi, în prima expoziție personală. Ele trebuiesc băgată seamă, cum la fiecare salon oficial crările acestui tânăr artist au atraș atenția, nu atât pentru că aduc o bilire de intenții (nici nu pot aduce definire) dar sunt dovezi ale unui lent senios, care nu va întârzia mult să se găsească pe sine.

Pentru moment, influențele abundante dar nu-i vom face de aici un punct acuzare, ele fiind ale tuturor începuturilor, folositoare în limpezirea vizii proprii.

Ceiace aduce prețios Șt. Constantinescu, ca întotdeauna, e dispoziția sa tească, dragostea chiar pentru lucruri și oamenii cu ținută simplă, aspră, odată cu o stridență care să le sature atmosfera de viață cumpănită. Treia e conștiințioasă atât cât poate să reprezinte în vederile pictorului care vrea anume găsite într'o poezie a secului, trainică, adânc și obișnuită mană.

S'gur pe lămurirea plastică de pe acum, Șt. Constantinescu e la începutul unui nou drum, de inobilare și de căutare a inspirației la treaptă de interpretare personală, chemare a tuturor inteligențelor în permanentă frământare spre găsirea a noi forme de artă.

E perfect înzestrat pentru menirea unui adevărat artist.

TAKE SOROCEANU

A. DEMIAN: STUDIU

ADINA PAULA MOSCU: DESEN

note

Marele pictor Theodorescu-Sion, zintă la 1 Martie, în sala „Ileana“ opere.

Cei care i-au vizitat atelierul în mult timp, n'au cunoscut o mai vază mai bogată exprimare dela acest unic.

Scurt timp, nici două săptămâni, pe pereți vor ține și vor oferi tuturor spectacol rar, însemnând, fără îndoială cel mai important eveniment al anului.

Un nou triumf al artei lui Theodorescu-Sion, — al geniului românesc.

Portretul d-lui Em. Racoviță este crat în atelierelor noastre de zincogrăf după o fotografie „Fotoglob“ Baraș

in stranamatale

Léon-Paul Fargue

Poezia modernă multicoloră ca ofișele de reclamă și indiscretă ca tobele și suriele țipătoare de bălcu, îi e necunoscută lui Fargue. Deasemenea cea lipsită de orice substrat afectiv și intelectual, exterioară, goală ca o tînichia. Industrializarea — fabricație ieftină în miș de exemplare după același model, — la fel.

Formulele de școală când nu sunt întrebunțate de o veritabilă personalitate, transformă poezia într-o fabrică de jucării de moși. Fargue e totuși un poet modern.

La început a fost — cu simpatie de altfel — considerat diletant pentru că n-a luat atitudine etichetate și a ascultat propriu-i chin. Tremur frământat ca frunzișul arborelui, în discreția unui cântec retrospectiv. Culorile frunzelor

de toamnă și ale mătăsurilor sombre. Toamnă putredă cu dungi înegrite de moarte și regret. Freamăt de nervi dar și de melancolie. Poezie bogată în material, grupat după legi intelectuale.

Fargue e un delicat (dece i s'a spus pentru asta diletant?). Durerea lui într-o luptă care nu se dă la suprafață — e gătuată ca să nu țipe. O sensibilitate cu rezonanțe adânci. Dar fi e frică totdeauna să nu se audă prea mult. Respirația se oprește și ritmul pulsează după modulația interioară. Ce pregnantă și peste tot cuprinzătoare tristețe străbate!

Poemele sunt atunci puțin molosite ca de o oboseală. Melancolii și dezolări legănate între dragoste și moarte. Fiește și farmec numai întâlnit dar cu un nerv nou. Rar sare pe coarda versului pentru a împrăști puțin această atmosferă. Noapte și aur rămân cris-

talizate într'un tablou inobilat de proporții și discreția culorilor.

Dacă poezia modernă e un neo-romantism — ceea ce e în mare măsură probabil — Fargue ar fi un foarte bun exemplu pentru aceasta. Bine înțeles înățăturând din romantism tot ce e perimat și dulce ca acadelele și înlocuindu-l cu sensibilitate nouă. Vom vedea luna — fecioara chlorotică a romantizilor înfiptă în crăci de pomi:

„Où l'aube emmèle le vent rêche.

„Dans l'arbre où se peigne la lune”

Fargue e însă inobilat mai ales de o rară distincție. O armonie a versurilor fină ca o orhestrație, în armonie cu rezonanțele interioare, o susțin! O discreție și un gust al frumosului. Poezia lui e ca un ochiu de lac clar sau turburat în care se oglindește pădurea. Un cântec bogat dar reținut, demn, cu o armonie necunoscută.

EMIL GULIAN

cinematograful

CLASIFICARI DE VEDETE

La sfârșitul fiecărui an, marile case de filme americane fac câte o listă de onoare a „stelor” lor, dând fiecăreia locul pe listă potrivit meritelor sale. Merite firește de natură financiară — și cum succes financiar al unui film înseamnă evident succes de public, listele acestea prilejuiesc interesante și adeseori surprinzătoare constatări cu privire la gustul și preferințele publicului de peste ocean.

Pentru 1927, Paramount clasifică: Harold Lloyd, Clara Bow, Richard Dix, Pola Negri, Beery-Hutton, Bébé Daniels, Emil Jannings, Adolphe Menjou, Gloria Swanson, Thomas Meighan, Fred Thomson, Estler Ralston, Florence Vidor, Raymond Griffith, Douglas Maclean, W. C. Fields, Eddie Cantor, Jack Holt, El. Wynn.

Și iată cum Emil Jannings se află în rândul al șaptelea față de Richard Dix în rândul al treilea, cum Gloria Swanson și Florence Vidor d'asupra înaintea Clarei Bow și a lui Bébé Daniels — și cum o sumă de nume necunoscute ne indică atâtea și atâtea filme ce nici nu ajung la noi!

Lista lui First National: Colleen Moore, Billie Dove, Norma Talmadge, Richard Barthelmess, Corinne Griffith, Harry Langdon, Milton Sills, Constance Talmadge, Johnny Hines, Ken Maynard, Will Rogers.

Și aici nume necunoscute — și Norma Talmadge în urma lui Colleen Moore!

Nici la United Artists nu lipsesc surprizele — iată-i lista: Charlie Chaplin, Douglas Fairbanks, Mary Pickford, Wilma Banky, Ronald Colman, Gloria Swanson, Norma Talmadge, John Barrymore, Buster Keaton, Gilda Gray, Corinne Griffith.

Cu toată campania de distrugere prinită de cercuri interesate în contra lui

Chaplin cu prilejul faimosului proces de divorț, cu toate încercările de boicotare a filmelor sale, autorul Opinieii Publice și al Vieții de câine și-a păstrat locul de frunte în compania care cuprinde pe cei mai de seamă creatori în arta filmului. În schimb locul Vilmei Bonky, această păpușă dragălașă fără viață, fără artă în joc, trebuie explicat prin prezența în filmele în cari apare a lui Ronald Colman, acest fin și superior artist — căci prea ar fi dezolant să credem că milioane de oameni preferă pe blonda ungueroaică fără temperament unei Gloria Swanson, sau Normei Talmadge care pentru United Artists a creat pe Kiki. Dar cum să mi explicăm locul ocupat de Buster Keaton, care neapărat ar fi trebuit să figureze între Chaplin și Fairbanks?

La Metro-Goldwyn-Mayer, Greta Garbo nu a găsit loc între următorii: Lon Chaney, John Gilbert, Norma Shearer, Lilian Gish, Marion Davies, W. M. Haines, Ramon Novarro, Jackie Coogan, Tim McCoy. E adevărat că filmele Gretei Garbo sunt destinate mai cu seamă Europei; publicul american nu poate suferi pe femeia fatală, care peste toate mai e și simpatică!

Dar acelaș public pare a preferi — curios lucru! — ne fata șireată și drăcoasă, fecioarei nevinovate și victime, simbol de puritate, înger de blândețe — căci de-ar fi să atribuim situarea lui Lilian Gish în urma Normei Shearer unor criterii de artă....

Universal, în sfârșit, asează pe Laura La Plante în fruntea unei liste ce cuprinde în ordine pe: Reginald Denny, Jean Hersholt, Conrad Veidt, Mary Philbin, Norman Kerry, Glenn Tryon. A trebuit tragedia-nul ilustru Conrad Veidt să plece în Ame-

rica spre a privi de jos în sus la comicul de nuanță bufă Reginald Denny!

De altfel comedia e în cinstă mare la publicul american, de vreme ce dintre cele cinci case mari, patru au în fruntea listelor actori și actrițe ce se numesc Harold Lloyd, Colleen Moore, Charlie Chaplin, Laura La Plante. Faptul se explică dacă ne amintim că acelaș public pretinde și celor mai inextricabile tragedii un „happy end”: spectatorul din New-York, Chicago sau San-Francisco vrea să plece liniștit acasă, fericit că morala a triumfat, răul a fost doborât, tinerii s'au luat și filmul s'a sfârșit cu un sărut.

L. S.

...ȘI O VEDETA EUROPEANA

LIL DAGOVER

CIȘCI ȘI CIȘCI...

d. Costinescu demonstrează

Știi cât durează pavagiul în București. Dacă trece un șir de școlari, doi câte doi, sau trei-patru biciclete, pavajul Capitalei se afundă și se sparge ca subțire greutate de obuze. De aceea serviciul de cărpă este permanent. Iată însă că nu de mult părintele Capitalei luă o hotărâre eroică: să paveze din nou o bună parte din calea Victoriei. Ca de obicei trecătorii văzură înșirate cazane și movile de pietriș, dar ca de obicei zâmbese. Se vede că primarul a prins mișcarea căci acum două zile un grup numeros de curioși se adună în fața cafenelei Capșa, urmărind noile lucrări de asfaltare. Căci se petrecea un fapt fără precedent. Se greșise un colț din noul pavaj și trebuia tăiat. O ața de mămăligă după câte știu toți ar fi fost de ajuns. Ași, de unde, o masivă daltă de fier era înfiptă în colțul de asfalt și doi lucrători loveau ritmic și viguros cu baroasele, de parcă ar fi tăiat drugi de oțel. Asta timp de cinci minute.

Și la urmă invizibil primarul: „Quod erat demonstrandum”. Pavajul de pe calea Victoriei va ține o sută de ani.

ședințe simultane

Liviu Rebreanu, cu orgoliu de realizator conduce un grup de scriitori prieteni, prin vasele apartamente — serios ale noului sediu S. S. R. Aici e secretariatul, aici biblioteca, dincoace biroul S. S. R., iar vis-à-vis S. A. D. R. aici va fi bugetul și sala asta cu stâlpi marmoreni sala de conferințe. Musafirii sunt impresionai și cer curioși detalii. La toate răspunsuri prompte președintele Sesereului, o singură întrebare îl face perplex.

— N-ar fi bine să inviți cenaclurile literare să-și ție aci ședințele săptămânale... Uite în camera asta cercul d-lui Mihalache Dragomirescu, dincoace Cercul Sburătorului și asta rezervată Vieții Românești.

Rebreanu nu răspunde dar surâde, și surâd toți gândindu-se ce spectacole umbliabile ar avea loc în zile când ședințele ar fi simultane.

una mai veche

E adevărat că la cursul d-lui Mihail Dragomirescu este poate cea mai formidabilă afliuență de auditori. Singură, încălcită și aridă știința literaturii n'ar curs (ba mi se pare acum se țin din cauza aceasta la amfiteatrul Fundației) cât atrage bonomia amuzantă și spiritul combativ al profesorului. Veselia e generală și perpetuă într-o sală în care predomină studele.

— „Domnișoară, ce e Mioriza?” întrebă de pildă dascălul.

— „O oaie” răspunse candid întrebata.

— „La naiba! o găscă! deduce indignat președintele Institutului de literatură.

ARIEL.

CARE E INTERESUL ȘTIINȚIFIC

DE A GASI POLII

Doctorul Jean Charcot, unul dintre cei mai îndrăzneți exploratori ai timpului, răspunde în „Comedia” unor întrebări asupra interesului științific de a atinge poli.

Dacă înțelegi prin poli punctul geometric al întâlnirii axei pământului cu suprafața sa, e greu de răspuns ce interes ar putea fi pentru găsirea lor. Cu atât mai greu, cu cât la cei doi poli neexistând noapte, nu te poți servi de stele pentru a stabili punctul precis unde te afli. Și în plus, a ajunge chiar la poli îni pare mai mult un record de sportsmann decât de explorator.

Din punct de vedere geografic abia dacă e nevoie să subliniem ce câștigăm dacă cunoaștem regiunile polare. Trebuie să nu lăsăm să subziste pe hărțile ridicate în sec. XX, nici un loc alb. Știm acum că regiunile arctice și antartice sunt foarte diferite. Una e o mare deschisă, cu platoșe de gheață. Cealaltă e un continent acoperit din nou de zăpadă care ne apare adesea ca bordura unei banchize continue de gheață, amenințând marea cu un abrupt de 50—60 m. Iceberg-urile ating acolo 100 kilometri lungime, 60 km. lățime și 250 m. adâncime. Suprafețele calotelor polare sunt inegale. Cea a Antarcticii e într'atât superioară celei a Arcticului încât dacă te-ai deda pe un mapamond jocului de a o decupa și a o aplica în regiunea boreală Dunkerque s'ar așeza printre ghețari. În Groenlanda sau la Spitzberg, la 75° latitudine nordică, zăpada se topește o lună pe an și permite vegetația. În regiunea polului sud nu se găsește nici măcar un kilometru pătrat de pământ gol. Peste tot zăpadă și gheață. E indispensabil de a ridica puțin voalul coborât pe cunoștințele omenești în această direcție și de a studia nu numai aceste regiuni dar și Oceanul vecin. Pământuri care păreau inabordabile celor care le-au zărit întâi, sunt acum frecventate de vânători, de pescari sau de savanți: Noua Zembla, Spitzberg, etc.

E de remarcat apoi că toate continentele din emisfera de sud se termină printr'un vârf înepând înspre polul sud, deși se întâmplă contrariul în emisfera de nord. Dece? Numai studiul Antarcticului ne va permite să spunem. Dar putem de pe acum să presupunem că aceste diferite continente erau unite în timpurile geologice. Sondajii serioase cu aparatele de măsură cu sunet pe care aviația le va putea duce acolo ne vor asigura.

Și meteorologia e interesată la cercetarea polului. Din acest punct de vedere polul e un veritabil laborator. Dacă s'ar putea instala acolo un observator și s'ar examina cu grijă presiunea barometrică, topirea ghețurilor, căderea zăpezilor, curba termometrică și direcția vânturilor, meteorologia ar deveni o știință precisă care ar usura considerabil pe navigatori în exercițiul meseriei lor și ar face agricultură și servicii considera-

bile. Numai un studiu aprofundat ar putea rezolva chestiunea, atât de importantă și de atâta timp pusă, a existenței unei imensități glaciale, a unui regim climatic permanent.

Vânturile sunt foarte violente la poli. La fel cu variațiile barometrice. Ami registrat la barometru în 24 ore 720—788 adică 68 milimetri diferență de presiune. Din punctul de vedere al economiei animale aceasta nu se observă. Furtunile se ridică brusc, cerul trece prin toate culorile afară de alb și negru. Timpul de nori aurii de soare au câteodată străluciri de metal topit.

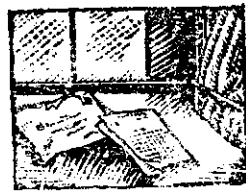
E laboratoriu. Toată fiziologia plantei e condusă de regiunile polare, și fiziologia animală depinde de funcționarea inimii. Actualmente posturi meteorologice s'au și stabilit pe limita de a calotei polare boreale și aceste posturi sunt prevăzute cu un utilaj perfecționat de T. F. F. Grație tuturor acestor posturi și lucrărilor lui Nansen se poate prevedea cu unsprezece luni mai înainte de pescutul de morun va fi bun sau rău.

Nu se cunosc bine cauzele aurorilor reale. Nimeni nu e bine cunoscut. Tot ce se știe din studiul acestor fenomene atmosferice înbracă pământul cu o egală grosime. Nu s'a studiat refracția în științele polare.

Fauna ne apare de o bogăție și o varietate nemaizărite. Ea ne permite examinarea unei întregi game de specii, de cea foarte mare, cum e balena, până la cea foarte mică. Naturaliștii ar putea studia cu interes obiceiurile animalelor marine încă necunoscute, cu cauzele migrației lor și a repartiției lor prin ocean. Nu se găsește tocmai aceleași specii în Arctic și în Antartice. Nu se găsește la polul sud. În toată această imensă întindere, a cărei suprafață e de trei ori cât cea a Europei și a Australiei reunite, nu se văd decât palmipede, pinguini și animale marine.

Dece am fost la pol? — adaugă de Charcot. Pentru că aveam gustul avântului, pentru că sufeream de atracția înzistabilă a lumilor necunoscute. Când eram mic mă jucam cu barca în bazin de pe peluză, larna, cea mai mare fetică a mea era să sparg coaja de gheață și să se forma acolo. Instinct sub care voiațiunea înmuguri și izbucni? Poate.

Părinții mei ziceau: Va naviga. A navigat... Și mai e un motiv care mă împiedică să mă duc la pol. Nu trebuie să prea tare. E plăcerea de a fi cât mai departe de oameni.

literara

O seama de cuvinte

La un proces din Paris, care atrăgea curiozitatea publicului, veniră să asiste multe doamne din lumea bună. Cum acest proces trebuia să redea detalii foarte scandaloase, prezidentul, înainte de a începe debaterile, crezu nemerit să avertizeze pe doamne:

„Aș ruga”, zise el, „pe doamnele oneste să binevoiască să plece”.

Nimeni nu se mișcă.

„Acum, când femeile oneste au plecat”, zise el, „dați afară pe celelalte”.

În tinerețe, Napoleon era foarte slab. Într-o zi a anului 1795, Napoleon trecea cu statul său major prin fața unei brutării unde mulțimea aștepta în zadar porția de pâine, căci se isprăvisse și nu li se mai dădea nimic. Femeile îl înconjură otrăvite cerând pâine cu strigăte ascuțite. Mulțimea devenea din ce în ce mai agitată; situația devenea critică. O femeie foarte grasă țipa mai tare ca toți:

„Acești militari își bat joc de noi. Mă-napă și se-ngrășe și puțin le pasă dacă noi murim de foame”.

„Ei, mătușe”, zise Bonaparte, „uite-te la mine și spune-mi care e mai gras din noi doi?”

Aceste vorbe fură acoperite de răsete voioase. Manifestanții se văzură dezarmați și statul major putu să-și continue drumul.

La o recepție, la ministrul Portalis, la Paris, veni și nunțiul Papal.

„Iată cel mai fin diplomat din Europa”, zise ministrul lui Eugène de Mazenod. „Nimeni n'a isbutit niciodată să-l facă să zică da sau nu”.

„Vagerezi”, răspuse Eugène de Mazenod, „fac prinsoare că eu voi obține dela el un răspuns net, fie afirmativ sau negativ”.

„Încercă”, îl sfătui Portalis rîzând. Eugène de Mazenod aștepta un moment favorabil. Văzu pe nunțiul Papal privind cerul prin fereastră.

„Ce frumoasă noapte. Nu-i așa?” întrebă Mazenod.

Și nunțiul răspuse cu un surâs fin: „Ei! câți oameni ar vrea s'o vadă”.

Într-o seară a anului 1862, marchizul Popoli, ministrul de agricultură al Italiei, mergea dela Roma la Neapole, într'un vagon de clasa I-a. Afară ploua. Ministrul observă că ploaia trecea prin acoperișul vagonului, udându-l: iar vagonul fiind plin, nu putea schimba locul. La o stație chemă pe șeful de tren:

„Astupă gaura pe unde ploaie, sau găsește-mi alt loc”.

După câteva minute șeful reveni: „Excelență, puteți sta liniștit la locul dv. Apa nu trece prin acoperiș, ci lampa de olei curge din când în când”.

ZOE LECCA

bazar

O INDRAZNEAȚA EXPERIENȚA DE EUGENIZM

O bogată văduvă americană, Mrs. Grace Mailhause Burnham, în interesul științei, sub auspiciile profesorilor faimoasei universități din Yale, s'a supus unei experiențe îndrăznețe. Cu patru ani în urmă bărbatul Mrs. Mailhause Burnham, murit, fără a lăsa vre-una moștenitor. Astfel, câștigându-și libertatea, văduva sa, cari nutrea de multă vreme un viu interes pentru chestiunile de „eugenizm” se propuse cu aprobarea tatălui său, dr. Max Mailhause, celebrul neurolog al universității din Yale, ca subiect al unei experiențe dela cari specialiștii așteptau mari rezultate. Era vorba, ca dânsa, să nască un copil, în condițiuni particulare de ereditate. Experiența implică un al doilea subiect. Savanții, după lungi cercetări, căzură de acord, asupra unui tânăr de bună condiție, perfect sănătos și de o moralitate absolută care, sacrificându-se la rândul său, pentru știință, consimți a juca rolul de partener. Savanții, au grijă să ne informeze, că n'a fost de-o parte și de alta, nici-o chestiune de sentiment.

Tânărul, sfârșindu-și partea sa de experiență, se întoarse la ocupațiunile lui și nu se mai discută nimic despre el. Lunile trecură și iată că Mrs. Burnham, da naștere unei fetițe cari a fost botezată cu numele de „Vera”. Toți eugeniztii din America sunt în culmea veseliei. Fetita, e obiectul unor observații constante, și doctorii savanți au umplut coloane întregi asupra sa. **E de notat** că Mrs. Mailhause Burnham, a depășit vârsta de 40 ani...

APTITUDINI PENTRU CASATORIE

Scena care ar putea fi o scenă de revistă se petrece la Pigmei pe cari o misiune americană i-a descoperit de curând în Noua Guinee olandeză:

— Așa dar, tincere, vrei să te căsătorești întrebă șeful tribului pe tânărul Pigmeu venit să-i încredințeze taina.

— Da, răspunde îndrăgostitul.

— Știi ce te așteaptă?

— Da, repetă aspirantul cu bărbătească tărie.

— Bine vei suferi proba săgeților.

Deci, tribul e adunat; doi arcași își încordează armele, și, în timp ce dulcea logodnică își face urările, logodnicul, bine dispus, supraveghează cu o vigilență înzecită de dragoste și de instincțiv de conservare, destinderea arcurilor și sare și se contorsionează ca un crap în oală, pentru a evita săgețile.

Când a făcut îndestul probă de agilitate, șeful pune sfârșit jocului și spune tânărului, dându-i pe viitoarea soție:

— Poți să suporti căsătoria, dacă ești destul de curajos ca să înfrunți săgețile și destul de îndemânată ca să nu te lași atins.

caricatura zilei

EXPLICABIL

— Mă mir că nu îngheață mitelul.

Termometrul arată 12 grade sub zero.

— Ce pricepe un copil atât de mic de termometru.

(Münchener Illustrierte)

ANUL FISCAL

— Vin să va fac declarația.

(L'Oeuvre)

VITEZA

— La deal a mers mai, greu, dar la vale cu skiurile sunt înaintea d-voastră.

— Ce-are aface. Tot ai să mă aștepti... că eu sunt chirurgul.

(Simplicissimus)

carti redactate în extrase

VIATA AMOROASA A LUI CHOPIN

Emile Vuillermoz

Chopin este poetul pianului, poetul cel mai autentic al muzicii, al cărei Shakespeare e Beethoven. Către melancolicul și palidul autor al nocturnelor și imprompturilor, merg toate visurile feminității de o sută de ani încoace.

O carte despre „Viața amoroasă“ a lui Chopin... Era într'adevăr meritabilă. Emile Vuillermoz a scris-o cu simpatie și documentată înțelegere.

„Spune-i lui Dautremont să-mi facă o pereche de pantaloni griș. Ai să alegi o nuanță de griș închis pentru upantalonii de iarnă; ceva bun, fără dungi ci simplu. Ești englez și știi ce-mi trebuie. Am deasemeni nevoie de o haină de velur negru, dar cu foarte puține desene și de loc izbitor. O haină simplă dar elegantă. Dacă nu are un velur bun, să-mi facă haine din mătase frumoasă, dar nu prea deschisă... Cât despre pălărie Dupont are măsura mea și știe ce vreau. Arată-i forma pălăriei din anul ăsta. Nu prea exagerată“.

Când prin preajma anului 1830, un tânăr dovedea o atât de îngrijită atenție pentru ținuta lui și un gust atât de sigur și ales, izbânzile sentimentale îi erau în

bună parte asigurate. Lucru cu atât mai ușor, când acestor calități de cochetărie masculină li se adăugau o anumită frumusețe fizică — foarte la modă pe vremea aceea — și semnul prețios al vre-unui talent cunoscut, Frederic Chopin, dintr'o scrisoare a căruia am reținut rândurile de mai sus, posedea toate aceste virtuți ale unui Don Juan predestinat. Intr'o vreme când boala era un farmec și clorosa o eleganță, când condiții de seamă pentru cuceriri mondene erau „palorile distinse“ și bolile de piept, Chopin se bucura de un chip făcut din trăsături fine, palid și trădând o foarte subredă sănătate. Pentru pasiunile femeilor de atunci era un tip de ideală frumusețe. Gloria ta-

lentului său de compozitor și mare virtuoz îl făcea cu atât mai dorit de femei. Iar să fi cuvenit tânărului Frederic o viață înțesată în aventuri și cuceriri. Toată lumea îi-o prevestia. Se spunea chiar, pe nedrept, că pianistul Chopin datorează mult lui Juanului cu acelaș nume. În realitate izbânzile sale mondene i-au fost înlesnite de marile sale daruri artistice. Caracterul de poezie languroasă și fină, patetic și blând și romantic, pe care îl păstrează muzica lui vădiu distinse calități de om. Era în opera lui semnul unei discreții sufletești și al unei adevărate tăcerii. Chopin, care timid ocolia sălile concert pre populate, cânta bucuros în cercuri intime, unde apariția lui era înțesată de femei și le câștiga simpatiiile. Drept cuvânt a fost numit un Rafael pianului și un Ariel al melodiei. Era visător și înfățișarea lui mărturisa de cea dintâiu privire această mare calitate de cavalier sentimental. Biografiile s'au înțeles asupra culorii părului și a chipului, asupra timbrului glasului, dar s'au grăbit să vorbească despre rare nețe a siluetei sale. Toate tablourile oricât de deosebite, îl arată drept, un om de perfectă distincție, fin, elegant, generos, suplu și subtil. Cineva mirat de vorba lui delicată a exclamat: „Chopin trebuie să fie fiul natural al lui Weber al unei ducese“.

Dar o viață patetică nu se improzează. Succesul este lent și trebuiește pregătit. Pentru a cuceri femeile, trebuie să fi trăit din copilărie în intimitatea lor, să le fi aflat tainele farmecului, dorurile ascunse, să le fi ghicit vrerile să le fi cunoscut grația. Orice Don Juan celebru a crescut între femei și a învățat dela ele dragostea. Chopin s'a bucurat copil încă, de tovarășia lor prețioasă, și rinții lui trăiseră o adevărată idilă de romantism naiv în tinerețe. Tatăl lui se mormozase, în timp ce dădea lecții copilului unui conte polonez, de blonda și frumoasă damă de companie Justina Kazyzanowska. Timid, nu îndrăznise să-i vorbească și să fi ascuns în mare taină această pasiune dacă bunătatea unei contese nu l-ar fi jutat. Tinerii au sfârșit poetica lor iubire în chipul cel mai burghez: s'au căsătorit. Frederic Chopin a crescut dar în mijloc unei iubiri tandre și delicate. Sensibilitatea lui feminină o moștenește probabil dela părinții săi, care au fost și au ră-

... timpul doi îndrăgostiți romantici. În-
... mare au avut deasemeni asupra
... surorile lui Luisa, Isabela și Emilia. Cu
... sechimbare Emilia i-a fost o adevărată prie-
... . Mai mică decât el, îi era tovarășe
... jocuri și de nebunii. Avea o fire ve-
... lă, discretă și afectuoasă, dar nu-și pu-
... ascunde o foarte ascuțită și elegantă
... onie. Calități, pe care Chopin le-a îm-
... mutat dela Emilia, căci, în ciuda sen-
... mentalismului său, el a fost totdeauna
... conviv spiritual și amuzant. În bună
... irie își datorește succesele sale acestor
...ități agreabile. A rămas celebru chi-
... ul, în care îl parodia Chopin — prin sa-
... — pe Liszt și a trecut de aceea drept
... malțios spiritual și inteligent. Dar E-
... lia a fost dat să moară tragic. La pa-
... sprezece ani, din cauza unei tubercu-
... ze galopante. A fost o nenorocire, pe
... Frederic n'a izbutit s'o uite nici-
... dat. Ii fusese mai mult decât o soră și
... mase în gândul și spiritul său ca un
... neclintit.

Curând doamnele din societatea înaltă
... disputară pe micul pianist-minune.
... ra pedoaba serbărilor mondene din Var-
... via. Frumoasă prințesă Czertwetska
... adora „pe acest copil frumos, palid și
... blond, care îi amintea portretul divinului
... „Inzio”. Ea însăși venia cu târsura să-l
... ctepte la poarta pensionatului. Prințesa
... Radziwil nu-și putea ascunde tulbu-
... rarea ascultând *Nocturna în fa minor* și
... în albumul său portretul micului
... amuzant. Celebra cântăreața Angelica
... Catalani leșină într'o zi ascultându-l cân-
... tând la pian.

La zece ani, micul virtuos iubia sălile
... baloitoare cu femei decolate și cu par-
... mări pătrunzătoare. Pasiunile nu aveau
... întârzie.

ADOLESCENȚA

Chopin nu s'a lăsat răpit de libertinaj
... desfrânare. A fost un amant delicat și
... mic. Poate că s'a păstrat virgin până la
... ma lui pasiune trupească. La douăzeci
... ani a fost biruit de o dragoste naivă
... exaltată.

Prinței — cântăreața Constanța Glad-
... wska dela Opera din Varșovia — i-a
... rturisit numai sentimente platonice și
... valeresti. O adoră ca pe „un înger și o
... tă”. O visează în fiecare noapte și îi în-
... ina tot ce scrie atunci. Intre altele pa-
... tioul *Concerto în fa minor*. Când îi vor-
... ste este de o jalnică timiditate. O ur-
... țeste seară cu seară la fiecare specta-
... l și se extaziază pentru marea ei artă.
... ate gândurile lui de glorie cad în fața
... fierii de a o vedea pe Constanța. Tre-
... se să plece în turneu la Viena și Italia,
... pentru a nu se despărți de ea își a-
... amă din zi în zi plecarea. Iar pentru ca
... nu dea de bănuiri părinților întrebuin-
... ză o foarte veche strategie. Curtează o
... nară și bogată domnișoară. Ceasul des-
... rții sosește totuși. Iubiții își iau ră-
... s bun la un concert comun, unde Con-
... stața cântă tulburată romanța *O quante
... rime perde versai*. Cu această amintire,
... chopin pleacă nenorocit. Cuminte, Con-
... stața renunță la teatru și se mărită cu
... moșier nobil și bogat. A fost o exece-
... ntă soție și o minunată mamă. Frederic
... o mită însă nici odată și plânge amar
... e câte ori ascultă romanța din seara des-
... rții. Se împrietenește cu femei străine,
... re poartă numele iubitei, numai pentru
... să-l poată rosti. Unui prieten îi scrie
... fel: „Mi-ași rupe părul din cap, dacă
... ar uita. Fram plin de o dulce speranță

și acum sunt tulburat și nebun. Poate că
... își bate joc de mine? Poate că — ah! —
... mă iubește? Să mor, sau să trăiesc, îmi
... este tot una. Spune totuși părinților mei
... că petrec și sunt fericit. Dacă ea își bate
... joc de mine spune-i același lucru. Dar dacă
... întreabă frumos ce fac, povestește-i viața
... mea și spune-i că departe de ea, mă simt
... părăsit, trist și nenorocit.

LA PARIS

Viena dansului și a plăcerilor nu îi dă-
... ruște uitarea. Chopin călătorește mai de-
... parte în spre capitala Franței. Pentru
... nostalgia și tristețea acestui tânăr nenor-
... ocit în prima sa dragoste, Parisul ia în-
... fățișarea unui oraș al destrăului. Cast și
... singuratic, el ocolește toate aventurile și
... înlătură prilejurile cele mai ispititoare.
... La început locuia într'o mansardă strămtă
... și friguroasă. La primul etaj o tânără și
... delicioasă văduvă ocupa un apartament
... elegant. Cum nu îi lipsia un anumit gust
... muzical și cum tânărul vecin din man-
... sardă nu era de loc urât, văduva încerca
... să-l cunoască. Ii făcuse chiar propuneri
... directe. Chopin însă le refuză îndărătnic
... și nepractic. Dar îi scapă acest strigăt de
... mizerie: „Ași fi găsit poate acolo o sobă,
... un foc bun... Ah ce bine ar fi să mă în-
... călzesc”.

Dar această castitate naivă avea să în-
... cercce încă odată durerea unei deziluzii și
... a unei idile zadarnic nădăjduite.

MARIA WODZINSKO

O cunoscuse în copilărie la pension,
... unde ea venia din când în când să-și vadă
... frații. Avea o voce caldă și un gust re-
... marcabil. Chopin îi trimisese prin fratele
... ei cel dintâiu vals, pe care-l compusese.
... Deși Maria era dintr'o familie de mare
... aristocrație, părinții săi îl primiau bucu-
... roși în castelul dela Sluzewo, pe tânărul
... muzicant — fiu de burghezi.

Frederic îi da lecții de pian Mariei și
... astfel se născu o mare prietenie între ei.
... Dar dragostea pentru Constanța îl des-
... părți.

Se întâlniră mult mai târziu la Dresda,
... din întâmplare. Fosta prietenă era acum
... o domnișoară de nouăsprezece ani, blon-
... dă, sveltă și frumoasă. Idila uitată rein-
... cepu. Tinerii își mărturisiau o iubire ves-
... nică și neclintită. Bietului „Fritz” i se a-
... rătau semnele unui început de fericire.
... Familia Mariei era neliniștită, dar contesa
... Wodzinska — mamă înțeleghătoare — în-
... lesnia dragostea copiilor și o ascundea so-
... țului ei, prea îndărătnic. Ajutați și siguri
... de viitorul fericirii lor, Frederic și blonda
... lui iubită trăiau zile de logodire tandră
... și românticoasă. Curând trebuiri să se des-
... partă, făgăduindu-și aceeași iubire în aș-
... teptarea nunții. Chopin se întorcea la Pa-
... ris, iar Maria în Polonia. Seara ultimă au
... petrecut-o împreună, turburați și cuminiți.
... Era în Septembrie.

Fericirea lui Frederic nu avea să dănu-
... iască. Viitoarea lui soacră îi arăta cea mai
... părintească afecție, iar Maria îl asigura
... continuu de credința ei. Dar lunile tre-
... ceau și ziua nunții era amănată mereu.
... Într'o zi, câteva rânduri îi vestiau sfâr-
... șitul nădejdlor lui. Conte Wodzinski
... fusese neînduplecat, iar Mariei i se dă-
... duse însărcinarea de a da vestea iubitului.

„Pentru Frederic Chopin”

„Nu pot să-ți scriu decât aceste câteva
... cuvinte, mulțumindu-ți pentru frumosul

caet, pe care mi l-ai trimis. Nu voiu în-
... cerca să-ți spun câtă bucurie am simțit,
... primindu-l. Ar fi zadarnic.

„Primește, te rog, asigurarea tuturor
... sentimentelor de recunoștință, pe care și-o
... datoresc. Crede în afecția pe care și-o în-
... chină pe viața familia mea și mai ales
... cea mai răutăcioasă elevă și prietenă din
... copilărie a d-tale.

„Adio. Păstrează amintirea noastră.

„Maria”

Frederic Chopin a încercat atunci cea
... mai tragică zguduire a vieții sale. Nici-
... odată nu a uitat chipul Mariei și în toată
... tristețea operii lui, pe ea a cântat-o. Când
... mai târziu întâmplarea îl aruncase în
... brațele uneia din cele mai pasionate a-
... mante, el n'a șters durerea acestei iubiri
... sfâșiate fără de vrerea sa. Iar târziu, după
... moartea sa, a fost găsită cea mai superbă
... dovadă a dragostei pentru Maria. Un
... trandafir uscat într'un plic, pe care erau
... însemnate, în limba poloneză, două cu-
... vinte: *Moja bieda*. Ceeace înseamnă, în
... același timp, frământarea mea și durerea
... mea, necazul meu, mizeria mea și păre-
... rile mele de rău.

GEORGE SAND

Chopin — cavalerul delicat și sensibil —
... a cunoscut-o pe George Sand (pseudoni-
... mul literar al Aurorei Dupin) în împreju-
... rări cu totul obișnuite. Dar cei mai mulți
... biografi au poetizat falsificând-o această
... întâlnire. Deși era prin anul 1836, s'a sus-
... ținut de către unii, pentru a da cifrei un
... semn de fatalitate, că era la 1837. De ase-
... meni s'a susținut că s'au văzut prima oară
... la un bal, unde Chopin ar fi cântat foarte
... emoționat o baladă simbolică, George Sand
... i s'ar fi arătat atunci deodată în față — în-
... tr'o superbă rochie — i-ar fi strâns mâi-
... nile și ducându-l într'o seră lăaturalnică
... l-ar fi sărutat. Neizbutind să se desmeti-
... cească Frederic ar fi crezut că o are în
... fața lui pe Maria. Totul s'ar fi petrecut
... într'o atmosferă fantastică de vis, în care
... viguroasa doamnă Sand ar fi fost trans-
... parentă ca o zână, iar Chopin transfigurat
... ca un Făt Frumos.

În realitate lucrul a fost cu mult mai
... simplu. George Sand l-a rugat pe Liszt să
... o recomande lui Chopin, iar acesta a
... condus-o într'o seară la locuința pianistu-
... lui. Frederic nu numai că nu a fost uimit
... de grațiile prea voinice ale romancierei,
... dar după plecarea acesteia a spus unui
... prieten: — „Ce femeie antipatică și a-
... ceastă Sand. Să fie cu adevărat o femeie?
... Eu sunt gata să mă îndoiesc”.

Într'adevăr nu era între ei nicio asemă-
... nare. Dimpotrivă, Chopin era delicat, fin,
... grațios și romantic. George Sand era pu-
... ternică, vulgară, senzuală până la bruta-
... litate. El era un om, care nu știuse din
... dragoste decât nefericirile sentimentale
... ale unor tragedii nevinovate. Prin patul ei
... trecuseră — schimbați de capriciile și exi-
... gențele sale sexuale — nenumărați băr-
... bati. Ce putea să-i apropie? Poate tocmai
... aceste hotărâte deosebiri, George Sand —
... femeie de tip lovin — găsia în amantul ei
... mai tânăr decât ea cu șase ani, o ele-
... ganță dusă până la snobism, o aristocra-
... ție grațioasă, un sentimentalism dulce și
... sincer. Chopin pe de altă parte avea în
... noua lui iubită o muză plebeiană și repu-
... blicană a vigoarei, a sexualismului, a e-
... nergie și a sensualității. O amantă, dar și
... o mamă. Poate prea pretențioasă pentru
... puterile lui, dar aproape totdeauna afec-

tuoașă. Se purta cu el ca cu un copil mic și slăbuț. Il mângâie spunându-i „Chopin”, „mîtițelul Chip-Chip” „bietul nostru Chopin”.

Cavalerismul și pudoarea noului amant, fuseseră la început fermecătoare pentru George Sand. Nevoile sale trupesti însă nu se puteau mulțumi cu platonismul unor relații naive de amorie adolescenți. Nu știm dacă Chopin s'a păstrat virgin până atunci, dar oricum este sigur că experiențele îi erau puține. Lucrul, desigur, nu era o nenorocire pentru iubita lui, care știa să-și ia compensațiile în altă parte, justificându-și-le și dovedind că faptul de a se fi culcat cu un altul nu înseamnă o trădare. Dar nevinovăția îngerească a lui Chopin o enerva. Prea îi ocolea cu îndărătnicie patul, iată ce mărturisia, între altele, într-o scrisoare celebră, George Sand contelui polonez Grzymala :

„Și pentru că vă spun tot, vreau să vă mărturisesc că un singur lucru mi-a displicut în el; are prea copilăroase motive de a se abține. Până acum, găsim frumos ca să se abțină din respect pentru mine, din timiditate, din credință chiar pentru o altă femeie. Acestea toate ar fi însemnat un sacrificiu și deci o forță și o castitate bine înțeles. Lucrul acesta mă încântă și mă seducea mai mult în el. Dar acum la d-tră când ne-am despărțit și fiindcă voia să doboare o ultimă ispită, mi-a spus două sau trei cuvinte, care arătau cu totul altceva. Părea că-și bate joc — ca un călugăr — de grosolăniile omenești și că roșește de ispitele, pe care le avusese și că se teme să nu păteze dragostea noastră. Nu mi-a plăcut nici odată felul acesta de a privi cea din urmă îmbrățișare în iubire. Dacă această ultimă îmbrățișare nu este un lucru tot atât de sfânt, tot atât de pur, tot atât de devotat ca și restul, a te abține de la ea înseamnă o virtute. Acest cuvânt de *amor fizic*, de care ne slujim pentru a exprima ceea ce numai în ceruri are nume, *imi displace și mă lovește* ca o impietate și ca o idee greșită în același timp. Poate să existe pentru unii un amor fizic și pentru alții un amor pur intelectual? Există vreodată iubire fără o singură sărutare și o sărutare de dragoste fără voluptate? *A disprețui carnea* nu este înțelept și util decât numai față de oamenii, care nu sunt altceva decât carne; dar față de ființă, pe care o iubești nu de cuvântul *dispreț* ci de cuvântul *respect*, trebuie să te slujești, când te abții.

De altfel nu de cuvântul ăsta s'a servit Frederic. A spus, mi se pare, că *anumite fapte* ar putea să ne strice amintirea. Nu-i așa că a spus o prostie, pe care nici nu o gândește. Cine să fie nenorocita femeie, care i-a lăsat astfel de impresii despre dragostea fizică? A avut deci o amantă nedemnă de el? Bietul meu inger. Ar trebui spânzurate toate femeile, care înjosec în ochii oamenilor lucrul cel mai respectabil și cel mai sfânt al creațiunii, misterul divin, actul vieții, cel mai serios și cel mai sublim în viața universală”.

MAJORCA

Iarna la Majorca! Doi amanți distinși și celebri în mijlocul unui peisajiu exotic, romanțios și cald. S'ar fi convenit să fie o lună de voluptate divină și de superbă poezie. Vai! „Iarna la Majorca” a fost cea mai jalnică, cea mai prozaică și cea mai mediocră dintre aventuri. Necăjiți de o seamă de împrejurări meschine bieții amanți trebuiră că-și schimbe de câteva ori

locuința. De dragul unui nume poetic, se stabiliră în „Casa vântului” loc igrasios, umed și rece. Bietul Chopin răci și avu atunci primul acces de hemofizie. Iși bătea joc de doctorii, care îl îngrijiau, dar starea lui nu era mai puțin gravă. Când docilii locuitori ai insulei aflară boala vizitatorului lor, începu pentru bieții vilgiaturii o adevărată tragedie.

Dați afară din casă în casă, nu-și găsiră decât cu greu un adăpost în mănăstirea din spre partea locului. Pentru sănătatea lui Frederic plecarea imediată ar fi fost singura scăpare cu putință. Dar George Sand, mulțumită că Maurice și Solange — copiii săi — se simt bine nu acceptă sacrificiul întoarcerii și înrătăci astfel starea deplorabilă a „micului ei amant”. Chopin locuia într-o celulă mizerabilă — unde cu mare greutate se arcase pianul — și se hrănea cu carne conservată. Scria pe fiecare zi. Peisajul marin cu stânci abrupte și păsări rupând tăcerea nopții cu strigăte jalnice, era de nesuferit pentru nervii săi zdruncinați. Erau plozi grozave de săptămâni, când obligat să rămână în casă, bănavul nu putea decât să privească dela fereastra sa această imensă și dezolată țară acvatică a Majorcăi. Locuri sinistre, care adăugau melancoliei sale obișnuite o umbră tragică, prevestitoare de moarte. Când voioși, George Sand și copiii, se întorceau seara târziu acasă îl găseau pe „drăguțul Chip-Chip”, încovoiat deasupra pianului, cu ochii ațirți, părul vălvoi, mai palid și mai distins, cântând romanțe de o tragică tristețe. Într-o noapte, când îi întârziase o ploaie grozavă, reîntorși acasă l-au găsit delirând. Când au intrat acasă cu o voce stinsă și stranie Chopin le spuse: — „Știu eu bine că sunteți morți”.

Totuși, implacabilă, George Sand — ea și cum i-ar fi vrut moartea — refuza să plece. În primăvară, când Chopin era în agonie aproape, se hotărî. Drumul îl slabi mai mult și veni în Franța într-o stare disperată.

După o scurtă odihnă de o lună la Marsilia, celebrii amanți se îndreptară spre Nohant, pentru a-și petrece acolo vara într-un trai monoton, liniștit și dulce. Deși legătura lor era cunoscută de toți, Chopin încea la aceleași conveniențe de cuviință socială. Locuia singur într-o casă, dar boala pe deoparte și teama de singurătate pe de altă parte îl aduseră în locuința comună.

DESPĂRTIREA

Neînțelegerile dintre cei doi amanți devin curând încordate și dese. Copiii Maurice și Solange, crescuseră și la vârsta lor nu mai puteau vedea în amantul mamei lor un prieten. Erau geloși pe el, îl ocoliau, o muștrau pe George Sand, o siliau să-l îndepărteze. O surdă ostilitate împarte menajul romantic de altă dată în două tabere, între care dragostea de mamă nu avea de ales. Frederic era izolat. Evenimente mari se întâmplă în familie, fără ca el să fie — ca odinioară — consultat. Prezența lui trece nevăgată în seamă. Solange se mărită cu sculptorul Clésinger și astfel Chopin își capătă un nou dușman.

Nemulțumirile amantei nu rămân tănuite, ci dimpotrivă sunt speculate chiar de ea în romanul Lucrezia Florianci. De sigur împotriva comentariilor mondene, ea protestează susținând că romanul nu are nici o notă de autobiografie. Lucrul era însă prea evident, ca să poată fi des-

mințit. Nenorocirile traiului lor știute pretutindeni. Chiar George Sand mărturisește prietenilor săi. Contelui mala îi scria :

„Iată, sunt șapte ani, de când trăiesc o fecioară cu el și cu ceilalți. Am trănit înainte de vreme și chiar fără forțuri sau sacrificii, într'atăl mă răvălește; unii că l-am epuizat prin simțurilor mele, alții că l-am disperat certuri. Eu cred că tu știi ce este plânge de mine că l-am ucis prin nență, în timp ce eu aveam siguranță il omor, dacă fac altfel. Iată care este situația mea în această prietenie funestă care eu m'am făcut sclava lui în toate prejurările, fără să-i mărturisesc, de o imposibilă și vinovată preferință pra copiilor mei. Am ajuns la mare dar cerul este nemilos cu mine, deși așa avea păcate mari de ispășit. Că mijlocul tuturor acestor eforturi și ficii, acei pe care îl iubesc cu o dragă absolut castă și maternă, moare — timă a iubirii nesocotite, pe care poartă”.

Nu mult după ce fusese scris rânduiri, ruptura era deplină.

ULTIMA ÎNTALNIRE

Astfel se termina cel din urma de dragoste al lui Frederic. Poate nici o amintire duoașă nu are păstreze, George Sand îi era cu desărire indiferentă.

Iată cum el însuși povestește, într-o soare către Solange, ultima lor întâlnire.

„Am fost eri la doamna Marbot și, am întâlnit-o în fața ușii pe Mama d-tale, care intra cu Lambert, spus buna ziua și am întreat-o să-mi permit vestă despre d-ta.

— „De multă vreme” mi-a răspuns.

— „Nici eri, nici altăeri?”

— „Nu”.

— „Atunci vă anunț că sunteți buni. Solange are o fetiță și sunt bucurat să pot da eu cel dintâiu această veste”.

M'a întreat cum imi merge măcar răspuns că sunt bine și am cerut rului să-mi deschidă. Am salutat și gasit afară în squarul Orléans...”

MOARTEA

Cei din urmă ani ai lui Chopin de succese artistice la Paris și la Londra fură îndulciți de prietenia foarte și foarte delicată a elevei sale Jeanne Ling, una din pasionatele lui admiratoare. Grijă ei tandra făcu minunat. Ea îl să-l scape în mod discret pe Chopin orice grijă materială, atunci când un artist risca să piară în mizerie. Ea îi ținu și îl încurajă până în ziua de Indureratul amant avu deci consolația a adormi, legănat de o tandreță febră. Se spune că în agonie a murmurat mele Georgei Sand : „Ea mi-a spus să mor în brațele ei”. Înainte de a ultima suflare, muribundul scris cu greutate următoarea frază : „Fiindcă mântul mă va înăbuși, vă conștient deschideți trupul, ca să nu fiu mântat de viu”. Această dorință de mântă îi fu respectată. Se luă din piept bled această inimă, care bătuase cu generos și îndurerat și fu învelită în urnă, care în scobitura unui zid de astăzi la umbra tăcută a bisericii din Cruci din Varșovia.